

Három ember uralja a digitális világot

Mióta Elon Musk délafrikai-kanadai származású amerikai milliárdos 2022. október 27-én megvette a Twitter nevű üzenetküldő app-et, a közösségi médiumokban kő kövön nem maradt. Azért kezdjük ezt a szöveget a majdnem két évvel ezelőtti pénzügyi eseménnyel, mert sok utána következő történés ennek a következménye.

A felvásárlást úgy is lehet érteni, ahogy Musk 2023 végén magyarázta: „Meg akartam menteni a civilizációt a zombi apokalipszistól.” E cél elérése érdekében kirúgta az összes Twitter-vezetőt, a legtöbb hivatásos tényellenőrt és tanácsadót, a felhasználókra bízta a felület moderálását és átnevezte a „csicsergőt” X-re. Az a célja, hogy az X „egy sokszínű közösségi felület legyen, ahol a posztok megosztása mellett van lehetőség üzenetküldésre, közösségi hálózatépítésre, audio- és videószolgáltatások terjesztésére, valamint online vásárlásra és fizetésre”. Ugyanakkor több ingyenes szolgáltatást fizetőssé tett.

A piac válasza: A 44 milliárd dollárért megvett cég néhány hónappal később már csak 15 milliárdot ért, világcégek visszavonták hirdetéseiket, és a felhasználók száma is visszaesett. Donald Trump viszont visszakapta fiókját, amit Musk elődei a Capitolium ostroma után elvettek tőle.

Ha Trump netán még egyszer a nyugati világ erőcentrumának elnöke lenne, akkor Musk mögötte-mellette úgyszólván határtalan befolyásra tenne szert. A világ leggazdagabb embere 251 milliárd dolláros vagyonnal már ma is játszva tudja fizetni az X veszteségeit, és a Bloomberg Billionaires Index szerint a három innovatív vállalatával – az X mellett a Tesla és a Space-X – néhány év múlva ő lehet a föld első billiomosa.

Annál inkább, mert a republikánus elnökjelölt és Musk elkötelezték magukat egymás mellett. Trump a gazdasági elképzelései között egy „hatékonsági bi-

zottság” létrehozását tervezi, amelynek feladata „az egész szövetségi kormányzat teljes pénzügyi és teljesítményellenőrzésének elvégzése és drasztikus reformokra vonatkozó ajánlások megfogalmazása lesz” – mondta Trump. „Alig várom, hogy Amerikát szolgáljam, ha a lehetőség adódik” – válaszolt Musk. „Nincs szükség se fizetésre, se címre, se elismerésre” – írta az X-en.

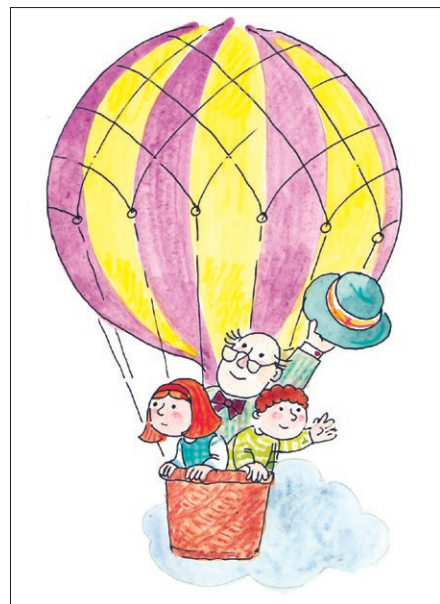
Musk olyan ember, aki szereti az exkluzivitást és az összeesküvés-elméleteket. De egy dologban kérelhetetlen: Semmilyen állami befolyásolást nem fogad el. A dezinformáció elleni harcban az Európai Unió is megkereste a X-Twittert, mint ahogyan a többi közösségi média szolgáltatót is. A hamis hírek és a gyűlöletbeszéd terjedésének megállítása különösen az izraeli háború kitörése után vált fontossá, amikor az uniós tisztviselők szerint olyan tartalmak kezdtek el terjedni, amelyek erőszakra buzdítanak, vagy valamelyik harcban álló fél ellen lázítanak. Mikor az X-en antiszemita megnyilvánulások elfajultak, Musk ugyan elnézést kért és közbelépett, de moderálásról azóta sem akar hallani.

A közösségi média és az internet urai között kiemelkedik egy másik milliárdos, aki ebben a kérdésben éppen most fordult Musk irányába. „Évek óta fenyegetnek minket, és sajnálom, hogy engedtem a nyomásnak és nem álltam a nyilvánosság elé. Kompromisszumot kötöttem, amivel az internetes szólásszabadság legfontosabb elveit sértettem meg” – írta egy X-en is megosztott levélben Mark Zuckerberg, a Meta vezére, akit a Facebook apjának és az Instagram nagybátyjának neveznek. Azzal vádolta Joe Biden amerikai elnök Demokrata Pártját, hogy az elmúlt négy évben brutális nyomást gyakoroltak a vállalatára, és azt követelték, hogy a koronavírus-járvánnyal, Trumpgal és Biden fiával kapcsolatos híreket is cenzúrázzák.

A Meta-vezér megígérte, hogy a jövőben sokkal keményebben fog fellépni az ilyen típusú követelésekkel szemben, és „egyik irányból sem fogja eltérni a támadásokat”.

Zuckerberg „vallomása” az amerikai választási harc kellős közepére pottyant és legalább ugyanolyan erővel talált célba mint egy teljesen más történés. Párizsban, az olimpia helyszínén, tartóztatták le Pavel Durovot, a Telegram üzenetküldő alkalmazás orosz származású alapítóját és vezérigazgatóját. A dubaji-francia kettős állampolgár ellen indított eljárás közép-pontjában az a tény áll, hogy a Telegram nem ismeri a tartalomellenőrzést és a moderációt. A hatóságok szerint ez tette lehetővé, hogy a platform bűnözőknek és

Folytatás a 3. oldalon

Müller Kati

Ausztria választ

Ausztriában szeptember 29-én választják újra a bécsi parlament, a Nationalrat 183 tagját. A többségi viszonyok változása és a kormányon belüli feszültségek miatt várható, hogy a néppárt és a zöldek által formált koalíció a választások után nem folytatja munkáját.

Aktív szavazásra jogosult minden osztrák állampolgár, aki legkésőbb a választás napján ünnepli a tizenhatodik születésnapját. A belügyminisztérium adatai szerint ez 6,346.029 személy. A passzív jogosultságra tizenhét év a korhatár. A Nemzeti Tanács (Nationalrat) 183 képviselője kilenc tartományi választási körzetből kerül ki, melyek összesen 39 regionális választási körzetből tevődnek össze. Választási kötelezettség nincs.

„Mintha egy másik történelmi korszakban lett volna: öt évvel ezelőtt, a Covid előtt tartott legutóbbi, 2019 szeptemberi választáson még egészen máshogy nézett ki az osztrák politikai élet, mint most” – írta a Mandiner. Akkor 6,396.812 volt a

szavazásra jogosultak száma. 75,6 százalékos részvétel mellett az érvényes szavazatok száma 4,777.246 volt. Az első helyet az Osztrák Néppárt (rövidítés a szavazólapokon: ÖVP) érte el a szavazatok 37,5 százalékával, ami 71 parlamenti mandátumot biztosított. A második helyre a szociáldemokraták (SPÖ) kerültek, a szavazatok 21,2 százalékával 40 helyet szereztek a Nationalrat-ban. A szabadságpárt (FPÖ) a harmadik helyet szerezte meg 16,2 százalékkal, ami 31 parlamenti ülést biztosított számára. Ugyancsak bejutottak a Zöldek (GRÜNE) 13,9 százalékkal 26 képviselővel és a Neos 8,1 százalékkal 15 képviselővel. Ezek a pártokon kívül csak két csoportosulás kapott 0,1 százaléknál több szavazatot: a Kommunista Párt (KPÖ) 0,7, a Wandel (WANDL) nevű mozgalom 0,5 százalékkal rekedt a Nationalraton kívül.

A Bécsi Napló négy kérdést tett fel a parlamentben képviselt pártoknak. A válaszok a 8. oldalon olvashatók.

Keresetlen szavakkal választások előtt

Az elmúlt választási időszakban sok minident vetett felszínre a politikai ármánykodás, ami ugyancsak megingatta az állampolgárok amúgy sem sziklaszilárd hitét a politikában. A hiszékenyek már-már annak a közvéleményt formáló hiedelemnek ültek fel, hogy olyan személyek ülnek a parlamentben, akiknek emberi és politikai felkészültsége fabatkát sem ér. Csak, amikor már a gyanúsítgatások súlya alatt kezdett meginogni a közvélemény, súlyos tények vagy azok közlésekkel teli változata érlelte meg, fokozta fel a helyzetet.

Nem lehet tehát meglepő, hogy a választások előtt elsősorban arra biztassuk a polgárokat, most tegyenek félre mindenfajta tetemrehívást, és csak egyedül a tények alapján alakítsák ki véleményüket, aminek első pontját az eltökélt szavazási szándék képezi. Mert mondjuk ki, zsörtölődéssel, a választások elleni hangulatkeltéssel országosan még inkább megrontjuk a közéletbe vetett bizalmat. Fogadjuk el, hogy politikusaink, bár nem (fél)istenek, akik felesküsznek a népképviselőre, de nem is alvilági alakok. Ugyancsak természetes, hogy ki kell szűrni minden gyanúsításra okot adó személyt, ami viszont csak a polgárok ítélőképességére tartozik. Ennek viszont csak akkor van meg a lehetősége, ha megalapozott ismeretekkel

tudunk véleményt alkotni azokról, akik felelősen vállalják a nép érdekeinek képviselői. Ezen a ponton áll elő a nélkülözhetetlen differenciálódás. Hiába van meg az alapvető dolgokbani egység, ha ezeket részérdekek bontják meg, olyannyira, hogy az ellentétek nem csak kikezdek, hanem egyenesen veszélyeztetik a társadalmi békét, ami nélkül az állam fennállása forog kockán. Ilyenkor szokták felhozni a kompromisszumra való készségeket, ami nem téveszthető össze a képességgel. És itt jutottunk el a demokrácia próbakövéhez. Ha már az alapértékeken túl nincs és nem is képzelhetők el egységes álláspontok, hol fedezhetők fel olyan választóvonalak, amik végső fokon senkit sem zárnak ki? Ez csakis úgy fogható fel, hogy van mindenkinek és mindent magában foglaló nagy egység, amin belül viszont jogosultsága van az eltérő másságnak, olyannyira, hogy a saját léte más, eltérő létet is feltételez, sőt egyenjogúként, egyenrangúként el is fogad.

Ebben, a kompromisszumban rejlik a (politikai) pártok egymástól eltérő, különböző hatásfokú elkülönülésének, sokszor kiegyenlíthetetlen ellentétekbe fajuló viaszlyának áthidalása. Ezért sem árt ismételt emlékeztetni arra, hogy már maga az

elnevezés a latin *pars*, *partis* szóból származik, ami eleve részt (és nem egészet) jelent. Érett, kiegyensúlyozott demokráciában az egyes pártok részérdekei kiegészítik egymást, mert hiszen célítűzéseik, törekvéseik ezen a meggyőződésen alapulhatnak, akár nemes versengés jelszavait hangoztatva is. Egyik színárnyalat sem maradhat figyelmen kívül, feltétele, hogy a kiegyezés elvén áll. A bajok ott kezdődnek, amikor részérdekek kerülnek az egész fölébe, és ez minden más érvényesülést felülír, kizár.

Tudható, ilyen ideális állapotok megcélozhatók, de aligha érhetők el. Szokratész a bölcsre hivatkozott, kikövetkeztetve: bölcsnek legyenek a királyok, de fordítva is érvényes ez: a királyok legyenek bölcsnek. Közösségről, társadalomról lévén szó, arról se feledkezzünk meg: az egyes ember, mint személy az említett módon része, tagja az egésznek, tehát őt is érinti mindaz, ami az egész társadalomra vonatkozik. Vagyis nem zárkozhat el a közösségi ügyek, dolgok elől. Ezért fogalmazta meg a görög bölcs: rossz polgár az, akit nem érdekelnek állama ügyei.

Amikor a politikai vezetés körül felmerült kérdéseket feszegetjük, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt az egyre inkább

terpeszkedő felfogást sem, hogy a választópolgár végül is statisztika szerepbe kényszerülhet, s amennyiben fenn áll is ennek veszélye, annál inkább ügyelni és emlékeztetni kell arra, hogy a politikus tetteiért felelős, ezért felelősségre is vonható. Ebben az összefüggésben a hatalomgyakorlás kérdése: vajon a (parlament) pártok ennek letéteményesei, vagy sokszor alig átlátható érdekcsoportok diktálják a lépést, s bármennyire kínos, a politikusok is nem egy vonatkozásban statisztaszerepet alakítanak.

Bárhogyan is van, érvek és ellenérvek, elmentmondások és ellentétek közepette sem ereszkedhetünk a kívülálló szemlélő közömbösségébe. Tudnunk kell, hogy az egyes szavazatokból összeálló végeredmény alapján dől el, milyen kormánya lesz az országnak. Érhetnek csalódások, de ezek alól nem ment fel senkit az, ha távol tartja magát az urnától, s utólag azzal érvel, hogy nem az ő szavazatán múltott, milyen színekben áll fel a parlament, és milyen érdekek vezérlik a kormányt. Az ember, mint szavazó polgár jobban alszik, ha tudja, igen, az ő szavazata is benne van a végeredményben, és ha nem is többel, de legalább egy szavazattal ő is élte a demokráciát, ami a maga tökéletlenségében – nem kizárólag politikai vonatkozásban – a legnagyobb érték. PANNONICUS

PÁRIZS ÉS WATERLOO

Most, hogy az utolsó napjai is elmúltak a fullasztó és az átlagnál is sokkal melegebb nyárnak, lassan belépve az időjárás terén talán szellősebbnek ígérkező őszebe, érdemes kissé magasabbról rátekinteni mindarra, ami az elmúlt hetekben történt velünk. Az e sorok írójához hasonló sportrajongók nyilván örömmel fogadták a párizsi olimpia, majd néhány héttel később lezárult paralimbia – melyből szerencsére négy évről négy évre, folyamatosan többet követhet a magyar televízió néző is, ezáltal is tiszteletét fejezve ki azon honfitársaink felé, akik a legnehezebb élethelyzetekből is mindannyiunknak példát mutatva érhetnek a legmagasabbra – magyar sikereit, kiemelkedő teljesítményeit, felejthetetlen izgalmait. Paradox módon magasabbról tekintve kicsit mélyebbre is láthatunk.

„Ez Franciaország” – mondta Macron elnök azonnal a párizsi olimpia megnyitó ünnepsége után. A francia államfőnek abban kétségkívül igaza van, hogy a legnagyobb globális sportrendezvény a társadalom minden tagja számára üzenetet hordoz. Az olimpián résztvevők képviselnek valamit és valakiket – általában egy nemzetet és annak polgárait. Az adott társadalomból vétetnek, jellegzetességeit akarva-akaratlanul is magukon hordják. Hogy a nem csupán kultúrprogramnak, sokkal inkább ideológiai alapvetésnek tűnő megnyitóban mi volt pontosan a „franciás”, azt az államelnök bővebben már nem fejtette ki. Ne tegyünk persze úgy, mintha az olimpia és a sport elválasztható lenne a politikától és az ideológiáktól. És ha a

globális divatideológia jelenleg minden eszközzel a fellazítást kívánja szolgálni – nemzetek, nemek, vallások terén egyaránt –, úgy ez a műsor is megfeleltethető volt a „korszellemnek”. A Szajrán hajón bevonuló sportolók mintha akaratlanul is kelékek, netán háttérszereplők lettek volna egy az egész világ számára programadást kínáló műsorban – nyilván megkérdésük és hozzájárulásuk nélkül. Legjobb szándékkal is eszünkbe juthatnak mindezek kapcsán a szintén francia gondolkodó, a szélsőjobboldalnak bélyegzett Renaud Camus tételei a „nagy felcserélésről” – arról, hogy esetünkben például hogyan cserélik fel a természetes rendet a gender-tételekkel, a sportot az ideológiával, a szépet az alpárral, a valódi versenyt annak kiküszöbölésével, a hitet a vallásgyalázással. Hogy mindezzel hogyan tartanak lépést a vívócsarnoktól az uszodáig saját versenyzőik tiszteletére a Marseillaise-t büszkén éneklő franciák, az leginkább az ő dolguk lesz a jövőben.

Az olimpia napjaiban nem a tisztaságáról elhíresült Szajna partjáról persze sok minden máshogy látszódhat, mint a Dunatájékról. Felülről, a magyar szempontból parádés sikerrel záruló nyíltvízi úszóversenyek (Rasovszky Kristóf, Betlehem Dávid, hogy a valódi főhősökről is essen szó) pazar látképeire rátekintve talán nemcsak nekem jutott eszembe, hogy milyen lett, lehetett volna Budapestet, a Várat, az Országházat vagy akár a Szabadság-szobrot csodálni ezen a nyáron. Nekünk is, akik itt élve napról

napra rácsodálkozunk gyönyörűségére, és azoknak még inkább, akik az ötkarikás játékok rendezése miatt érkeztek volna hazánkba, vagy a modern média segítségével követték volna a versenyeket. A zárás katarzisát a mindennek ellenére csodálatos versailles-i kastélyparkban a kétkedőket és lekicsinyítőket elhallgattató Gulyás Michelle győzelme adta. Miután egy régi magyar sikersportágban, az ötusa utolsó lovaglását tökéletesen teljesítve, futásban és lövészetben kiemelkedőt nyújtva befutott elsőként, a magyar lobogó emelkedett a legmagasabbra a számunkra tragikus emlékü falak előtt. Nem, ezzel nem tettük meg nem történetté Triantont, és egy magyar olimpiarendezés se adna választ minden kérdésünkre. Önmagában nem lenne olcsóbb a kenyér – ahogy az aktuális és hivatásos demagógok legfőbb szlogenje mondja manapság –, nem lennének rövidebbek a várólisták, és a tanárok megbecsültsége sem növekedne egy csapásra. Az „olimpia” és a „paralimbia” ellenben jó fedőneve lenne az infrastruktúra fejlesztésétől az akadálymentesítésig tartó programnak, amelyet gyakran azok kérnek számon leginkább, akik általában a rendezés leghalkabb ellenségeinek tűnnek fel.

Mindennek egyetlen értelmezhető oka lehet: tudják, hogy egy magyar olimpiarendezés azoknak lenne a legnagyobb Waterloo-ja, akik határozottan állítják, hogy a magyarok erre – és egyébként semmi másra – nem képesek.

NAGYMIHÁLY ZOLTÁN

Szent István ünnepe Bécsben

(ORF, Volksgruppen) Bécsben 2024. augusztus 24-én tartották meg az idei magyar Szent István király ünnepéhez kapcsolódó szentmisét.

Az esemény a bécsi magyar egyesületek és közösségek számára az államalapító királyra való emlékezés mellett Boldog IV. Károly király ereklyéjének bemutatása is volt, és a hagyományoknak megfelelően az új kenyér megáldása is megtörtént.

Az ünnepi szentmise főcelebránsa Kiss-Rigó László szeged-csanádi megyéspüspök volt. A zenei szolgálatot az ünnepi liturgián a Szegedi Dóm Szent Gellért Kórusa és Zenekara látta el. Szólisták: Kriszta Kinga, Busa Gabriella, Horváth István, Szélpál Szilveszter voltak, a kórust és a zenekart vezényelte Szamos Szabolcs, Liszt Ferenc díjas magyar orgonaművész, a Filharmónia Magyarországi ügyvezető igazgatója.

Utána az Érseki palota udvarán megvendégelés, színes programok, beszélgetések zárták az ünnepelt.

Több évtizedes hagyomány már, hogy a magyar államalapítás ünnepét követő hétvégén magyar nyelvű misét, és új ke-

nyér áldást tartanak itt, ahová nem csak Ausztriából és Magyarországról, de a környező országok magyar lakta területeiről is érkeznek a hívek.

A bécsi ünnepségre összegyűlt magyar közösséget beszédében ugyancsak köszöntötte Jakab István, a Magyar Országgyűlés alelnöke, a Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége elnöke.

A kenyereket ezután kiosztották az ünnepségen résztvevők között, az eseményt követő agapén, amelyet a székesegyház szomszédságában található püspöki udvarban tartottak meg. Itt a szervezők a frissítő ételek és italok mellett kultúrprogrammal is várták a vendégeket, amelyen felléptek a Napraforgók – a Bécsi Magyar Néptánc és Népzene Egyesület táncosai, valamint Víg Margit hegedűművész is.

A több évtizedes hagyományt ezúttal jelenlétével legalább 700 vendég tisztelte meg.

Szent István napjának megünneplését az Ausztriai Magyarok Gazdasági Érdekössége, a Kaláka Club Bécs, a Collegium Pazmaneum Bécs és a Magyarok Kenyere Program közösen szervezte.

Római Szent István napi ünnepek

Magyarföldön túl a legilletékesebb hely Szent István köszöntésére éppen Róma. Róla az alapító Szent István kora és napjaink között levő időben valahol félúton jegyeztette, a Santo Stefano Rotundo bazilikában levő sírjára a Gyulafehérvárról ide származott Lászlai kanonok, hogy az „Patria omnium” azaz mindenki hazája.

Ezzel a lelkiülettel gyűltek össze az ünnep vigíliáján augusztus 19-én este a római Szent István zárándokház kápolnájában a római magyarok és vettek részt azon a szentmisén, amelyet Törő András atya, a Pápai Magyar Intézet ki-nevezett új rektora és egyúttal az olaszországi katolikus magyarok főlelkésze celebrált. A zárándokház alkalmazottjain túl részt vettek az éppen ott lakó vendégek és a római magyar kolónia tagjai is. András atya a szentmise kezdetén megáldotta az új kenyeret, amely egyúttal a szentmise homíliájának központi témája lett.

A római főünnepet Szent István király napján, augusztus 20-án tartották a római Szent Péter bazilika Magyarok Nagyasszonya kápolnájában. A hívekkel teli kápolnában ismét Törő atya celebrálta a szentmisét, melynek különlegességét az adta, hogy ugyanazt a kalocsai hímzéssel díszített miseruhát viselte, amelyben negyvennégy évvel ezelőtt, 1980-ban október 8-án, a Magyarok Nagyasszonya ünnepén, II. János Pál pápa felszentelte a magyarok új kápolnáját a bazilika altemplomában.

VÉRTESALJAI LÁSZLÓ

Olvasói levél

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

A Bécsi Napló f. év május-júniusi számában megjelent Jeszenszky Géza tollából egy cikk 25 éve a NATO-ban címmel. Ebben a cikkben többek között az szerepel, hogy sajnos Magyarországon nyilvánosan sehol nem emlékeztek meg arról, hogy 20 éve vagyunk tagja az EU-nak. Ez alól örömteli kivétel volt Szeged, ahol május 1-én a város főterén ünnepséget rendeztek. A város lakosságának jó része volt jelen. Elhangzott a Himnusz, amelyet a résztvevők teli torokból énekeltek, majd dr. Botka László polgármester mondott beszédet (élete talán legjobb beszéde volt), utána Borovics Tamás szegedi színész mondta el József Attila Thomas Mann üdvözlése című versét. Végül a Szegedi Szimfonikus Zenekar játszotta Beethoven IX. szimfóniáját. Tízijáték zárta az estét. Megindító volt az esemény. Azzal az érzéssel indultam haza, hogy ilyen lehet egy szabad országban élni.

Üdvözlettel Wéber Kati, ORF

Keretmegállapodás a második svájci-magyar együttműködési programról

A támogatás nagyságrendje kerekén 86 mio CHF. Célja a magyarországi gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése. A program tematikus programok és projektek formájában biztosít támogatást nyolc különböző szakterületen. Az intézkedések többségének megvalósítására nem kormányzati szervezetekkel együttműködésben kerül sor, és több programban svájci partnerszervezetek is részt vesznek. A keretmegállapodás aláírása Svájc és Magyarország nagymúltú együttműködésére épül. A megállapodás meghatározza a svájci hozzájárulás célját, formáját, területi hatályát és felhasználásának módját, valamint a végrehajtásra vonatkozó legfontosabb rendelkezéseket.

A keretmegállapodás „Országspecifikus tartalom” megnevezésű melléklete bemutatja a hozzájárulás tematikus és földrajzi megoszlását, a Svájc és Magyarország által elfogadott egyedi szabályokat, valamint a Svájci-Magyar Együttműködési Program és a támogatási intézkedések végrehajtásában részt vevő szervezetek felelősségi és feladatmegosztását.

Magyarországi támogatási programok és projektek:

Geotermikus energiaforrások alkalmazása a távfűtésben, - Jobb vízminőség Magyarországon. - Mikro-, kis- és középvállalkozások finanszírozása, - Andrassy Egyetem Budapest – „Changing Orders” kutatási projekt,

- Szakképzési program Magyarországon, - Küzdelem az emberkereskedelem ellen, - Hospice és Palliatív

Gondozási Program, - Az életmentési készségek fejlesztése. - Digitális terek elérhetősége és a hátrányos helyzetű csoportok digitális kompetenciáinak fejlesztése.

(További információk a Svájci-Magyar Együttműködési Program hivatalos honlapján található.)

B. SZABÓ PÉTER

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk 2002. júniusi beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat – a Bécsi Napló 2024/2. számában közzétett 140.458,01 euró 2024. június 11-ig az alábbi támogatásokkal növekedett:

STIPKOVICH Walter Dr., Dkfm	20,00
URBANETZ-VIG Margit	100,00
Összesen:	120,00

A támogatások eddig befolyt teljes összege 140.578,01 euró.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenn tartását, amely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összejövetelek mellett a Bécsi Magyar Iskolának is otthonul szolgál.

Seidler Andrea elnök Hausmann-Farkas Erzsébet főtítkár Albert László pénztáros

Nemzetpolitikai maszekolás helyett

Hogy mennyire megverték minket a történelem legutolsó évszázadai, azt magyar embereknek nem kell magyaráznom. A tömeges önsiratástól és vádaskodástól a magányos önostorozásig terjed e csapások feldolgozási kísérletének a palettája. Túl kellene ezen lépni.

A legutóbbi évtizedek meglepően kedvező történelmi fordulata úgy hozta a Kárpát-medencében, hogy szétszabdalt kis nemzetünk részeinek többsége, ha nem is egyazon állam, de egyazon államok felletti struktúra, egyazon geopolitikai és gazdasági rendszer részeként egymásra találtak. A folyamatosan fennálló, még ha koronként nagyon is hullámzó érzelmi összetartozás érzetén túl az Európai Unióhoz való tartozásunk megadta nemzetünknek az összetartozás politikai és mindennapi gyakorlati vetületét. Ha úgy tetszik, az idők végéig lehet szidni az EU-t, de vegyük tudomásul, hogy adott esetben az EU szétesése elkerülhetetlenül nemzetünk újabb, talán végleges szétszabdálását vonná maga után. A kárpát-medencei magyarok skizofrén állapotban élnek: a jó ideje tartó mantrázásnak köszönhetően utálják az EU-t, de fölmérik, hogy gazdaságilag nem boldogulnának nélküle. A helyzet sokkal összetettebb: a kárpát-medencei magyarság az EU intézményes kerete nélkül semmilyen szempontból nem boldogulna. Tudomásul kellene vennünk realitásainkat, és jobban kellene vigyáznunk magunkra. Az önmagunkra vigyázás legmagasabb fokozata a nemzet egységének a megteremtése.

Nemzetegyesítésről akkor beszélhetünk, ha a nemzet képes felmérni érdekeit és prioritásait. Az autentikus nemzetegyesítő szándék süntelenül afőlött kellene őrködjék, hogy semmilyen pillanatnyi bel- vagy külpolitikai érdek ne írhasa felül a nemzet egységét. Ez a gondolat azért idealizmus, mert az anyaország mindenkori kormányai – a kormányok mindenütt a

világon – természetsszerűleg saját hatalmi érdekeiket tekintik elsődlegesnek, így ennek rendelik alá nemzetpolitikájukat, következésképp a nemzetegyesítést nem kizárólag a kormányokra kellene bízni.

A kormányok mindenkori gyakorlata, hogy a nemzetrészekben belül kisebb-nagyobb előjogokhoz és anyagi forrásokhoz juttatják a velük együttműködő csoportokat, viszont e gyakorlat által nem a nemzet egyesül, hanem pusztán a kormányzati érdekek integrálódnak a Kárpát-medencében. Az eredmény: a nemzet nem csak belpolitikailag polarizálódik, de komoly feszültségek támadnak a különböző nemzetrészek között. A legszemléltetőbb, lehetséges példa: ha az anyaország kormánypártja az anyaországi szavazók döntése ellenében a külföldi állampolgárok szavazataival marad(na) hatalmon. Ez kifejezetten nemzetromboló következményekkel járna.

Minden magyar, aki kéri és igényli, legyen magyar állampolgár. A jelenlegi kormánypárt, mely ezt a lehetőséget nemzetének megadta, a történelmi igazságtétel tagadhatatlan bajnoka – mindaddig, míg nem akar ebből az igazságtételből politikai hasznot húzni. A politika csupa alkudozás, adok-kapok, üzlet. A nemzetpolitika nem lehet az. A nemzetpolitika egyetlen szempontja a nemzet egybetartásának az állandó feladata lehet.

A nemzetet nem lehet ajándékokkal, ilyen vagy olyan juttatásokkal egybentartani. Reménytelenül megosztó tevékenység egyes csoportokat támogatni, majd nemzetpolitikai trófeaként felmutatni ezt a támogatást. A nemzeti egységet figyelembe vevő oktatási és kulturális programok nem lehetnek megosztó politikák ürügyei, sem célpontjai. A nemzeti kultúra különösen nagy kohéziós erőt jelent, mellyel semmiképpen nem szabad politikailag visszaélni. A nemzeti kultúra elpolitizálása hosszú távra kiható, komoly veszélyeket hordoz magában.

Székely Géza

A nemzetpolitika csakis szolid alkotmányos alapokon nyugodhat. Ennek mára félig-meddig megteremtődtek a feltételei, de a fél munkát be kell fejezni. Az Alkotmányba tételesen bele kell foglalni, hogy a mindenkori magyar költségvetés bizonyos, jól meghatározott százaléka – kettő-három-négy? – a határon túli nemzetrészek támogatására kerül felhasználásra. Ha jól megy Magyarországnak, több jut a határon túli nemzeti kisebbségeinek is, ha pedig Magyarország nehéz gazdasági helyzetbe kerül, a külföldiek is osztoz(za)nak a nehézségekben.

Az alkotmányosan a nemzetrészekre szánt költségvetési részesedést nem politikai, de össznemzeti grémiumnak kell szétosztania. Ebben a mindenkori kormány képviselői mellett kötelezően a mindenkori ellenzék képviselői is jelen kell legyenek, akárcsak a nemzetrészek képviselői. Mindaddig, míg nem így történik, a nemzetpolitika nem más, csak nemzetpolitikai maszekolás. A hajdan olyannyira használatos maszek szó a magán és a szektor szavak első szótagjaiból összevont kifejezés. Amennyi-

ben a mindenkori anyaországi kormány aktuálpolitikai impulzusai, illetve talmi rokonszenvek és ellenszenvek alapján osztogatja az anyagi forrásokat a nemzetrészek képviselőinek, gyakorlatilag nem tesz mást, mint maszekol, vagyis a nemzetpolitikát a magánszektor egyoldalúan profitorientált szabályai szerint alakítja: szelektív támogatásért politikai hasznot kovácsol. Nem ilyen az igazi nemzetpolitika.

Ha valami a nemzet teljes nyilvánosságára tartozik, az a nemzet összetartásának a mindenkori állapota. Széthúzó nemzet előbb-utóbb halálosan kifárad, nem viheti sokra. Ideje, hogy az immáron negyedik alkotmányozó kétharmadát bíró kormányzat befejezze az általa eredményesen megkezdett munkát és foglalja Alkotmányba a határon túli nemzetrészek százalékos részesedésének garantált támogatását, illetve e támogatások szétosztásának pártok fölötti grémiumát. Valamelyes politikai ütőképességet veszítene ezáltal, lehet, de rátérne a valódi nemzetegyesítés tartós és felelős útjára.

MÁSRÉTI KATÓ ZOLTÁN

Három ember uralja a digitális világot

Folytatás az 1. oldalról

bűncselekményeknek adjon otthont. A rendőrség közleménye szerint Durov többek között a drogkereskedelemben és a terrorizmusban is bűnrészes lehet.

Durovot négy napi kihallgatás után öt millió euró óvadék fejében szabadlábra helyezték és rövidre rá olyan lépéseket harangozott be, melyeket sokan cenzúrájának neveznek. A Reuters hírügynökség szerint Durov a 12,2 millió regisztrált felhasználónak így magyarázta a változtatásokat: „Bár a Telegram-felhasználók 99,999 százalékának semmi köze a bűnözéshez, az illegális tevékenységekben részt vevő 0,001 százalék az egész platformra rossz fényt vet. Egymilliárd ember online otthona van emiatt veszélyben” – írta. A felhasználókat talán legjobban mérgező újítás: Lekerült a Telegram honlapjáról az a fogalmazás, hogy a privát üzeneteket nem moderálják. Helyére egy útmutató került, arról hogyan lehet illegális tartalmakat jelenteni.

Tehát Durov „beadta a derekát”, mint a „Világgazdaság” fogalmazott. De a Telegram-vezér előtte még elmondta az igazát. A saját felületén és az X-en is közzétett nyilatkozatában így fogalmazott: „Ha egy ország elégedetlen egy internetes szolgáltatással, a bevett gyakorlat az, hogy a szolgáltatás ellen indítanak jogi eljárást”

– írta. „Az okostelefonok előtti korszakból származó törvények felhasználása alkalmatlan arra, hogy egy vezérigazgatót vádoljanak az általa irányított platformon harmadik felek által elkövetett bűncselekményekkel, elhibázott megközelítés” – hangsúlyozta. „Technológiát építeni már így is elég nehéz. Egyetlen innovátor sem fog új eszközöket építeni, ha tudja, hogy személyesen felelőssé tehető az eszközökkel való esetleges visszaélésekért.”

A Telegram akár 200.000 tagú csoportokat is engedélyez, ami kritikusok szerint megkönnyíti a fake news terjedését, valamint az összeesküvés-elméleteket hirdető, neonáci, pedofil vagy terrorista tartalmak megosztását. Az Egyesült Királyságban nemrégiben szélsőjobbaldali csatornának a Telegramon működtek közre az angol városokban történt erőszakos rendbontások szervezésében. Durov moderálásra szolgáló rendszere kibebiztonsági szakértők szerint jóval gyengébb, mint más közösségi médiavállalatoké és alkalmazásoké.

A 40. születésnapja előtt álló Pavel Durov és Nikolaj bátyja szokatlan életutat tettek meg. Torinóban születtek, Szentpéterváron nőttek fel, ott alapították a Vkontakte nevű első orosz üzenetküldőt, s addig ellenkeztek a Putyin-rezsimmel, míg el kellett adniuk. 2015-ben elhagyták Oroszországot, de rendszeresen járnak vissza.

Cégük Dubajban van bejegyezve, de az orosz-ukrán háborúban játssza a főszerepet. Előfizetésekéből és nem hirdetésekéből akarnak élni, ugyanakkor a Telegram az egyetlen „független harci csatorna”: A platform mind a két fél számára felületet biztosít, ahol megoszthatják információikat, propagandájukat a világgal, vagy a szervezeten belül egymással. Az alkalmazáson bárki megoszthatja a gondolatait és nincs mögötte olyan algoritmus, ami befolyásolná, hogy a felhasználó milyen tartalmakat lásson. Az ukránok itt osztják meg propagandájukat, információikat a világgal, és erre kis késéssel az oroszok is ráálltak. Ugyanakkor a civil lakosság megőröki a történeteket, ahogy a „Time” írta. Számítalan rakétacsapás, bombázás és más harci cselekmény felvételei találhatók meg a felületen. Az ukrán katonai vezetés még azt is elismerte korábban, hogy az orosz harcokcioszlopra úgy tudtak hatékonyan lecsapni, hogy civilektől szereztek információt a konvoj útvonaláról.

Ezért is volt izgalmas megfigyelni, hogyan reagál Moszkva Durov letartóztatására. „... pániküzemmódba kapcsol és teljes gőzzel elindított egy #FreeDurov kampányt, amelyben a Telegram-vezért lényegében a szólásszabadság megtestesüléseként jelenítik meg, aki a Nyugat szólásszabadság elleni elnyomásának áldozata”

– írta a HVG. „Ahogy az internet korához illik, természetesen online petíció is indult már Durov kiszabadításáért.” E mellett még egy részletre világított rá a HVG-cikk: „Sok mindent el lehet mondani a Telegramról, de azt egészen biztosan nem, hogy átlátható lenne, nem véletlen, hogy van az alkalmazásnak egy nagyon sötét oldala is.”

Az osztrák Rádió- és Telekommunikációs Szabályozási Hatóság (RTR-GmbH) rövid mondatokkal magyarázza ennek az okát: „Az üzenetküldők versenyét az innováció magas szintje jellemzi. Ez az innovációs verseny olyan új funkciók kifejlesztését ösztönzi, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára a legkülönbözőbb módokon történő kommunikációt.” Üzletember, törvénytörő vagy háborúzó állam – mind pontosan tudja, hogy „a modern üzenetküldés sokkal több funkciót foglal magában, mint a szöveges üzenetek továbbítása”. Az RTR 13 üzenetküldőt sorol fel, ezek között található a matuzsálemi kort elérő SMS éppúgy, mint nagyobb app részeként a Google Messenger, az Instagram Direct Messaging és a TikTok Direct Messaging, vagy az „almás” iMessage. Persze nem felejtendő el a három világszerte legnagyobb kommunikációs platform, a WhatsApp, a Facebook – és a Telegram sem.

MARTOS PÉTER

Átrendeződés Németországban

A legutóbbi választások Németország két keletnémet tartományában, Thüringiában és Szászországban, jelentős politikai hullámokat kavartak, és alapjaiban rengették meg a német belpolitikai mezőnyt. Az Alternatíva Németországnak (AfD) párt kiemelkedő eredményeket ért el: Thüringiában 32,8%-ot, Szászországban pedig 30,6%-ot szerzett. Ez utóbbi esetben a párt mindössze 1,3 százalékponttal maradt el a Kereszténydemokrata Unió (CDU) mögött.

Ezzel szemben Olaf Scholz kancellár szociáldemokrata pártja (SPD), valamint koalíciós partnerei, a Zöldek és a Szabad Demokraták (FDP) komoly veszteségeket szenvedtek el. Az SPD Thüringiában 6,1%-ra esett vissza, míg a Zöldek és az FDP több régióban a parlamenti küszöb alá kerültek, ami gyengíti a koalíció pozícióját a 2025-ös általános választások előtt.

A thüringiai és szászországi választások után mindkét tartományban jelentős politikai változások várhatóak, különösen az AfD előretörése miatt. Thüringiában az AfD dominálása megnehezíti a hagyományos pártok (CDU, SPD, Zöldek) számára a kormányzati koalíció kialakítását. A Baloldal (Die Linke), amely korábban erősebb volt Thüringiában, szintén komoly kihívásokkal néz szembe az AfD növekedése miatt. A választási eredmények további polarizációhoz vezethetnek, mivel az AfD támogatói és ellenzői között egyre nagyobb feszültség tapasztalható. A hagyományos pártok valószínűleg kénytelenek lesznek koalíciót alkotni, hogy kizárják az AfD-t a kormányzásból, ami politikai kompromisszumokat követel meg.

Szászországban az AfD szintén rendkívül erős, és hasonlóan Thüringiához, itt is megnehezíti a hagyományos pártok számára a kormányzás stabilitását. A CDU, amely hagyományosan erős volt Szászországban,

szintén veszített támogatottságából, ami arra készítheti, hogy új stratégiákat dolgozzon ki a tartomány kormányzására. Az AfD előretörése valószínűleg fokozza a társadalmi feszültségeket, különösen a bevándorlási és integrációs politikák terén.

Az AfD sikerei Thüringiában és Szászországban bizonyára befolyásolják Németország egész politikai életét, különösen a keletnémet tartományokban. Ezek az eredmények előrevetíthetik az AfD további erősödését a 2025-ös általános választásokon is, ami a hagyományos pártok számára komoly kihívást jelenthet. Összességében a thüringiai és szászországi választások eredményei jelentős hatással lehetnek nemcsak a regionális politikára, hanem egész Németország jövőbeni politikai irányvonalára is.

Brandenburgi választások előtt

A thüringiai és szászországi választások után a figyelem Brandenburgra irányul, ahol szeptember 22-én tartományi választásokat tartanak. A választásokat az AfD és a CDU közötti verseny határozza meg. Az AfD, amely Thüringiában és Szászországban jelentős sikereket ért el, várhatóan Brandenburgban is jól szerepel. Az SPD és más koalíciós partnerei nehéz helyzetben vannak a korábbi választások eredményei alapján.

Ez a választás fontos indikátora lesz annak, hogy a szélsőjobboldali párt milyen mértékben tudja növelni támogatottságát Németország keleti régióiban. Az új, populista vagy szélsőséges politikai erők, mint például a Sahra Wagenknecht-féle új baloldali mozgalom, tovább bonyolíthatják a politikai mezőnyt. A 2025-ös választásokra való felkészülés során fontos figyelemmel kísérni a koalíciós tárgyalások alakulását, a regionális választások eredményeit és a pártok stratégiáit, hogy jobban megértsük Németország politikai jövőjét és az előttünk álló kihívásokat. KESZÉG KORNÉL, Berlin

Új tanév Szerbiában

Most már végleges a döntés, miszerint szeptember 16-án, hétfőn egy napos figyelemztető sztrájkot tartanak a szerbiai iskolákban. Az összes reprezentatív szakszervezet, az iskola minden dolgozója részt vesz a munkabeszüntetésben, a nagyobb városokban pedig tüntetést is tartanak. Ezen a napon a tervek szerint egyáltalán nem lesz tanítás a sztrájkban részt vevő iskolákban. A tiltakozás ezen formája az iskolákban azonban törvényellenes Szerbiában.

A másfél évvel ezelőtti tömeggyilkosságot követően, amely során egy belgrádi általános iskolában egy diák lelőtt kilenc fiatait és az iskola biztonsági őré, tömeges tiltakozások keretében követelték, állítsa meg az állam és vegye elejét a további erőszaknak az oktatási intézményekben. Ezt követően azonban, ahelyett, hogy komoly intézkedések és érdemi változások történtek volna, azon kívül, hogy egy-egy rendőr ott volt minden iskola közelében – egy ideig, a diákok elkezdtek verni a tanárokat. Volt, aki alól kirúgták a széket, volt, akit annyira megvertek, hogy kórházba került. És sorolhatnánk. Az erőszak a múlt tanévben sem ért véget, hiszen alig múlt el pár nap, már egy újabb tanárveresről érkezett hír: egy 63 éves zenetanárt dobott meg például az egyik diák. A tanulók és az iskolában tartózkodók vallomása szerint sem az ügyeletes rendőr, sem a jelenlévő tanárok nem tudták megfékezni a tanulót. Az incidens egy órán át tartott, a diák pedig végig sikoltozott és ordította. Hozzáteszik, szerencse, hogy a tanár helyén nem diák állt. Az ötödikes diák-

nak nem ez az első incidense: a negyedik osztályt távoztatásban fejezte be az agressziója miatt. A gyerekek két éve félnek a reakcióitól.

Ez sajnos nem egyedülálló eset a szerbiai oktatási rendszerben.

A sztrájkkal a tanárok azt követelik, sürgősségi eljárással fogadják el a Büntető-törvénykönyv módosítását, amelybe belefoglalják, hogy a tanárok ellen elkövetett erőszak egyenlő súlyossággal bír, mint az ügyvédek ellen elkövetett bűncselekmény. Követelik továbbá, hogy az egyetemi végzettséggel rendelkező tanároknak a fizetését 2025 januárjától egyenlítsék ki a szerbiai átlagfizetéssel. A legutóbbi adatok szerint a szerbiai átlagbér 850 euró körül mozog, a tanárok pedig mintegy 100 euróval keresnek ettől kevesebbet.

A teljes, egy napig tartó munkabeszüntetés egyébként törvényellenes. A törvény szerint a tanárok rövidített órák megtartásával tiltakozhatnak csupán, a szakszervezetek azonban ezúttal hangsúlyozzák, hogy a törvényszegés miatti büntetésről csakis az intézmények igazgatói dönthetnek. Amennyiben valakinek a báronyszéke fontosabb, mint az erőszak felszámolása és az oktatásban dolgozók biztonsága, a szakszervezetek azt mondják, vállalják a felelősséget, és akár az elbocsátásokat is. Amennyiben azonban egységesek lesznek, akkor nem lehet tenni ellenük semmit, hiszen nem bocsáthatják el az egész tanári gárdát, így sincsenek elegendő. Jelenleg azonban nem látnak más megoldást, drasztikus lépések kellemenek, hogy valami változzon..

TÓMÓ MARGARÉTA

Románia elnököt választ

Új tagot köszönhetnek idén a romániai államfők eddig négy fős klubjában. Miután az alkotmány szerint egy személy legfeljebb két alkalommal választható államfőnek, Klaus Iohannis második ötéves mandátuma pedig idén jár le, a november 24-én első, illetve a december 8-án tartandó második forduló követően biztosan új névvel bővül a kör. A romániai magyarság elnökjelöltje az RMDSZ elnöke, Kelemen Hunor lesz.

Szeptember első hétvégéjén az RMDSZ Kolozsváron ülésező Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) egy tartózkodással, ellenszavazat nélkül határozott arról, hogy Kelemen Hunor legyen az RMDSZ államelnökjelöltje. A szövetségi elnök a szavazást követő beszédében közölte: az állam és az állampolgár kapcsolata képezi az RMDSZ államelnöki választási kampány fő témáját. Kiemelte: véget kell vetni „a rémálomnak”, hogy az állam nem tiszteli a polgárokat, az emberek pedig nem bízhatnak meg az államban. „Ez az ország a mi otthonunk is, és közös felelősségünk, hogy tegyünk a dolgok jobb irányba fordulása érdekében” – jelentette ki.

Az RMDSZ 1996 óta rendszeresen indít jelöltet az elnökválasztáson. Természetesen mindig felmerül, hogy olyan országban, ahol maximum hat százalék körüli támogatottságban bízhat a magyar jelölt, érdeemes-e kitenni bárkit is a borítékolt kudarcnak. Kelemen Hunor erre úgy érvelt, hogy a jelöltnek szembe kellett néznie azzal, hány szavazatot kapott, és bár nem jut be a második fordulóba, a közösség nyer azáltal, hogy ügyei országosan is megjelennek, mert van, aki ezekről beszéljen. „A magyarok üzenetét rajtunk kívül soha senki nem mondja el, kizárólag a magyar jelölt beszél a magyarság sajtáságos problémáiról. Ha ezeket mi nem mondjuk el, akkor ez csak számunkra fog létezni, másoknak nem, nem is fognak tudni róluk” – mondta Kelemen.

Illyés Gergely politikai elemző a Maszol hírportálnak úgy fogalmazott: ha nem lenne magyar jelölt a romániai elnökválasztás versenyzői között, a román társadalom úgy érezhetné, hogy a magyarság nem fontos ebben az országban. Ugyanakkor az elnök- és a parlamenti választás kampánya gyakorlatilag egybeesik, és talán ez a legfontosabb érv a jelöltállítás mellett. A parlamenti választást az elnökválasztás két fordulója közt, december 1-én tartják.

A rendszerváltás utáni Románia első elnöke Ion Iliescu volt. A klasszikus kommunista elvtárs és pártaktivista ősfigurájának meghatározó szerepe volt az 1990. márciusi marosvásárhelyi etnikai konfliktus ki-robbantásában és levezénylésében. Ez volt az a mozzanat, amikor a régi rendszerből átmentett, új köntösbe öltöztetett kommunista titkosrendőrség, a Szekuritáté utód-szervezete, a Román Hírszerző Szolgálat (SRI) előkészítette és megkoreografálta a marosvásárhelyi román-magyar utcai összecsapásokat, mintegy igazolva: szükség van a struktúrákra, például a magyar nacionalizmus és irredentizmus elleni harcban. Államfővé választása után nem sokkal, 1990 júniusában Iliescu Bukarestbe hívta a Zsil-völgyi bányászokat, hogy „rendet teremtsenek” az Egyetem-téren tüntető főleg kommunistaellenes egyetemisták és értelmiségiek körében. A bányászok szétverték a tüntetést, feldúlták a két történelmi román párt, a parasztpárt és a liberálisok székházát, száznál is többen meghaltak, több százat megsebesültek. 1991 szeptemberében újabb bányászjárásra került sor, az újra Bukarestbe vonatoztatott bányászok zavargá-

sa nyomán azonban nem ő, hanem Petre Roman miniszterelnök kényszerült lemondásra. Az 1992-es választásokon Ion Iliescu nagy többséggel, 61 százalékkal győzött és ismét államelnök lett.

Románia második, 1989 utáni államelnöke Emil Constantinescu lett. Fényes egyetemi és tudományos pályát futott be, a Bukaresti Egyetem rektorhelyettese, majd rektora, nemzetközi geológiai és egyetemi szervezetek tagja, a világ számos egyeteme szakmai elismerések egész sorával tüntette ki. Az első román értelmiségiek egyike volt, aki részt vett az Egyetem téri demokratikus tüntetéseken. Elnöksége és a Demokratikus Konvenció kormányzása idején jutott először kormányzati szerephez az RMDSZ, abban az időszakban gyorsult fel az állami ipar privatizációja, valamint a kommunizmus idején elkobzott földterületek és erdők visszaszolgáltatási folyamata. Mandátuma idején jelölték Romániát NATO-tagságra, ekkor kezdődtek el az ország EU-csatlakozási tárgyalásai is.

Traian Băsescu, Románia harmadik, forradalom utáni elnökének mandátumával fontos változás kezdődött az ország történetében: ő az első államfő, akit négy helyett immár öt évre választottak meg. A 2004-től kezdődő, tíz éven át tartó regnálása során meghonosította a „játékos elnök” prototípusát, aktívan részt vett a politikai játszmákban, pártközi, kormányzati és parlamenti feszültségek szításában és elsimításában. A média imádta a Băsescu-jelenséget, ez is hozzájárult az elnök ismertségének, hírességének és hírhedségének egekbe emeléséhez.

A második elnöki mandátuma végéhez érő erdélyi szász, Klaus Iohannis Románia negyedik elnöke. A Romániai Németek Demokratikus Fórumának alelnökéként nagy meglepetésre közel 70 százalékkal nyert a PSD jelöltje ellen, és lett 2000-ben a szászok által már csak egy százalékban lakott Nagyszeben polgármestere. Akkora sikerrel és lakossági elégedettséggel vezette a dél-erdélyi várost, hogy 2004-ben már közel 90 százalékkal újrázott. Második mandátuma idején, 2007-ben Nagyszeben Európa kulturális fővárosa is lett.

A fiatal, az online kommunikáció és a közösségi média minden előnyét kihasználó kampánycsapat által segített Iohannist 2014 végén választották Románia elnökévé – immár a Nemzeti Liberális Párt színeiben, Regnálása egyik fő témája a korrupció elleni harc volt. Két mandátumát nagy fokú kormányzati instabilitás jellemezte, korábban egyetlen elnök alatt sem változott ilyen ütemben a kormány összetétele, nem váltották egymást ilyen sűrűn a miniszterelnökök. A romániai magyar közösség tekintetében kiemelt jelentőségű Iohannis kisebbségpolitikája, pontosabban annak a hiánya. Már első elnöki mandátuma idején egyértelművé tette: hiú ábránd volt minden olyan remény, amit elnökké választását megelőzően íránta tápláltak a magyarok, azt várva tőle, hogy romániai szászként nagyobb érzékenységgel viszonyul a kisebbségi kérdések iránt. Ténylegesen elutasítja a magyar autonómiatörekvéseket, elzárkózik bármilyen nyelvi vagy nemzetiségi fogalmakban történő kérdésfelvetéstől. Elnökként csak megválasztása után hat évvel, 2015-ben küldött üzenetet a romániai magyaroknak a március 15-i nemzeti ünnep alkalmából.

A romániai elnökválasztásra jelöltek névsora lapzártá után, október 10-én válik véglegessé.

CSINTA SAMU

Ukrajnában minden változik

2024 szeptemberében

Augusztus 6-án vette kezdetét az Ukrán Fegyveres Erők kurszki betörése, melyért az orosz fél azóta még intenzívebb rakéta- és dróntámadásokkal fizet vissza. Az energetikai infrastruktúra célzatos rombolása még inkább jellemzővé vált. Ezzel egyidejűleg a teljeskörű háború kezdete óta most került sor először kiemelkedő nagyságú kormánytisztviselő cseréire is az ukrán vezetésben; több minisztert – köztük az ukrán külügyminisztert is – menesztettek állásukból.

Az orosz–ukrán háború eseménytörténetében új fejezet kezdődött az Ukrán Fegyveres Erők augusztus 6-i kurszki betörésével. A művelet specifikuma – és valószínűleg ebből ered a váratlansága és kezdeti sikeresége is –, hogy a teljeskörű háború kezdete óta ez volt az első alkalom, amikor az ukrán hadsereg vállaltan általános katonai műveletet indított Oroszország határmenti részén. Az ukrán vezetés, igaz, először csak augusztus 12-én erősítette meg hivatalosan Ukrajna Fegyveres Erőinek részvételét az offenzívában. Hivatalos statisztikák a műveletről – érthető módon – nem hozzáférhetők, ennél fogva pedig a megnevezett adatok nagyban különböznek. Így orosz források alapján a támadást kb. 300 ukrán katona indította, akiknek létszámát azóta ezer főre teszik. Az amerikai források ennek a létszámnak úgy tízszereséről szólnak.

Vélhetően a betörés főbb célja az volt, hogy enyhítse az orosz nyomást a donyeciki fronton, viszont – mint azt az események bizonyítják – ez a terv nem igazolódott. Nemhogy csökkent volna az orosz jelenlét és nyomás, de jelenleg Pokrovszk környékén dúlnak a leghevesebb harcok. Valószínűleg az orosz fél beárazta a helyzetet: megéri számára Kurszk megyéből 1000-1500 km²-nyi területet ideiglenesen (?) feladnia az ukránok számára annak érdekében, hogy megtörje az ukrán ellenállást Pokrovszknál.

Az ukránok támadása kétségtelenül váratlanul érte az orosz haderőt, viszont nem maradt viszonzatlan – így például szinte azonnal célkeresztbe került Szumi városa. Az elmúlt bő egy hónapban aktívan zajlanak a drón támadások és rakétacsapások, melyek – hasonlóan 2022–2023 teléhez – mindinkább a civil energetikai infrastruktúra célzatos megsemmisítésére töreksenek. A nagyobb városokat az oroszok rendszeresen megszorják, melyek következtében sajnos tovább növekedett a civil áldozatok száma is. Legutóbb ilyen nagyobb támadásra az ukrán energetikai infrastruktúra ellen augusztus 26-án került sor, mikor is több hullámban, összességében 127 rakétát és 109 Sahed 136-os kamikaze drónt indított az agresszor. Aznap országosan kényszerű áramkimadások voltak; a támadás miatt 6 megyében 47 ember megsebesült, 7 pedig meghalt.

A katonai műveleteken túl, szeptember elején az ukrán vezetés köreiben is „őrségváltás” történt. Ezt a „sort” Mikola Olescsuk, az Ukrán Légierő vezetőjének augusztus 30-ai hirtelen leváltása kezdte. Bár a hivatalban tartózkodtak a leváltás okának megnevezésétől, valószínűsíthető, hogy ez többek között a régóta várt F-16-os vadászgépek egyikének augusztus 26-i lezuhanásával és pilótájának halálával állhat összefüggésben. A tragédiát az egyik ukrán parlamenti képviselő a Patriot „baráti tüzével” magyarázta, viszont a légi katasztrófa hivatalos okát máig nem nevezték meg, körülményeit azóta is vizsgálják. A sort Dmitrij Kuleba ukrán külügyminiszter szeptember 4-i lemondása folytatta, amit már rögtön másnap meg is szavazott a Legfelsőbb Tanács. A váltás hivatalos okát csak találgatni lehet. Az egyik ukrán sajtóorgánum szerint amiatt került rá sor, mert Kuleba nem jött ki jól Andrij Jermákkal, az ukrán Elnöki Hivatal vezetőjével. Egy másik hír szerint azért, mert az elnöki hivatal jobban pártolja, ha a külföldi országokkal

Starmüller Boróka

neki – a Hivatalnak – van közvetlen kapcsolata, nem pedig egyes személyeknek – mint egyes megállapítások szerint fennáll a – mostmár – ex-külügyminiszterrel. Az biztos, hogy a külügyminiszter leváltására átfogó, kormányon belüli átszervezés keretében került sor, mellyel kapcsolatban Volodimir Zelenskij ukrán államfő a következőképpen fogalmazott: „Nagyon hálás vagyok a minisztereknek és a kabinet teljes csapatának, akik Ukrajnáért dolgoztak, az ukránok érdekében, négy és fél, néhányan pedig öt évig. Ma új erőre van szükségünk. És ezek a lépések csakis államunk különböző irányú megerősítéséhez kapcsolódnak”. Szeptember 5-én 9 új miniszter került kiválasztásra, akikből hármat az Elnöki Hivatal delegált. Bár nem közvetlenül a kormányátalakítással összefüggésben, viszont megjegyzendő, hogy ez időszakban Viktor Mikita, Kárpátaljai Katonai Közigazgatás vezetője is leváltásra került – ő az Elnöki Hivatalnál dolgozik majd a továbbiakban, ott van rá szükség. A nagy leváltások hullámain köszönt le Volodimir

Kudrickij, az Ukrenergó vezetője is, neki ugyancsak szeptember 4-e volt az utolsó munkanapja hivatalában. Nem szeretnénk azon szofisztikálni, hogy mennyire bölcs dolog erősen turbulens időszakban a „paripaváltás”, mindamellett a *Le Monde* szerint a hasonló kormányátalakításoknak előnye lehet az, hogy „felfrissítik az ukrán vezetőséget, hisz a parlamenti és elnökválasztás kilátása mindaddig blokkolva van, amíg a háború tart”.

Ami Ukrajnának a szomszédos országokkal – elsősorban Magyarországgal – utóbbi időben való kapcsolatainak állapotát illeti, ezeket többek között a Barátság kőolajvezeték elzárásának lehetőségéről és szándékáról szóló, gyakran egymásnak is ellentmondó hírek befolyásolják. Viszont némi pozitívumként hathat, hogy a nyári Zelenskij–Orbán találkozó eredményeül a szeptemberi tanév kezdetével Budapesten megkezdte működését az első ukrán általános iskola és gimnázium, ahol 400 diák ült padba.

PALÁDI RENÁTA

BERNHARD HEINZLMAIER

VÁLSÁGKORSZAK IFJÚSÁGA

Évek óta egyidejű válságok világában élünk. A válságok sűrűsödnek, feltorlódhatnak, így a társadalomnak egyidőben kell foglalkoznia komoly környezeti, tömény gazdasági válsággal, és a nemzetközi politika válságosnak nevezhető biztonság- és egyensúly-vesztésével, amely legújabban az ukrainai háborúban nyilvánul meg. Mindehhez hozzáadódnak egykor természetes válságok, (így pl. a biológiai nem, mint a nemi azonosság megbízható alapja); ezek sorjában mind megkérdőjeleződtek. Amit korábban a biológia vitathatatlanul meghatározott, ma már kulturális ügygő, szabadon választható személyes dologgá vált. Ma minden fiatal maga dönthet a saját neméről. Egyesek számára ez új szabadság, mások számára ez bizonytalanság, tájékozódásbeli gond és zavar. De az eddigi felsoroltakon túl, más részletek is kételyt okoznak számos fiatalban. Mert életük jelenlegi szakaszát, amelyen éppen áthaladnak, már nem a boldog kísérletezés idejeként élik meg, mint a korábbi fiatalság, hanem a legbizonytalanabb, zavaros és ijesztő életkorként.

A mai fiatalság amint átlép a felnőtt korbá, veszedelmes szörnyeteggel szembesül, az pedig a világot egyre átfogóbb szabad piac (a gazdaság). A piac sohasem pihen. Az

árak folyamatos mozgásban vannak. Kereslet és kínálat határozzák meg az emberek életét, nem csupán mikor az élvezkedő fogyasztó szerepébe csöppennek, hanem akkor is, amikor munkavállalók, akkor viszont csak, mint áruvá átalakult lények, akik önmagukat bocsátják áruba. A munkaerőpiacon, legalábbis Közép-Európában, a fiatal munkaerőt nagyítóval keresik, de jó üzletet csak azok kötnek, akik magasfokú iskolázottsággal rendelkeznek. A többiek mind az olcsó szolgáltatások körében találják magukat, ételkihordókként élnek. Már az iskolában eldől, ki lesz Amazon-kiszállító és ki lesz ügyvéd, orvos vagy marketing-vezető.

A pedagógia egykori moratóriuma – amelyben a fiatalok magukra találnak, ahogy egykor Goethe, aki olaszországi művelődési körútra indulhatott – már rég a mesék körébe tartozik. Manapság a beiskolázástól az iskolából való kilépésig célirányosan és nagy odaadással megfeszülten kell tanulni. Az utat végig akadályok övezik, rostáló akadályok, amelyeken át kell vergődni, hogy az értékes műveltségi igazolásokért küzdő fiatal versenyben maradjon.

A műveltségi vetélkedőben a szülő-gyermek viszony, különösen a műveltebb társadalmi körök mélyrétegeiben megváltozott.

A szülők egyre inkább átalakulnak gyermekeik edzőivé, akiket olykor a negyedik évtizedükig irányítgatnak. A helikopter-szülők már ezzel születtek, és az új ifjúsági típus már nem törekszik a minél korábbi önállósodásra, hanem ameddig csak lehet, a szülők szárnya alatt marad, és hagyja magát vezetni és irányítani. Michael J. Sandel amerikai filozófus ezeket az újfajta szoros és hosszú idejű stabil szülő-gyermek-kapcsolatokat „harc-közösségeknek nevezi”, amelyekben a végleteik hajszolt konkurrencia-kultúra nem más, mint a neoliberalizmus visszatükröződése. Szociológiailag ez a szülők és gyermekeik közti új korporatizmus empirikus, tapasztalati alapon bizonyítható, a fiatalság példakép-kultúrájának változásaiban. Ausztriában manapság az alfa és az omega nemzedékhez tartozók rokonai többnyire azt nyilatkozzák, hogy legfőbb példaképeiknek a szüleiket érzik. Az 1970-es években a fő példaképek még filmszillagok, sportolók és popzenészek voltak.

A szülők és az egykorúak mellett a média (is) a szocializáció központi elemévé, hatalmává nőtte ki magát. Előterbe tör a képi média, mialatt a nyomtatott veszt jelentőségéből. Legerősebb mértékben a mozgóképek hatnak. Az alfa korosztály legfontosabb

médiума a TikTok. Az ideális médiaajánlat ennek a korosztálynak egy 15 mp-es jelenet. De megesik, hogy még ez is túl hosszú. Átlagban a legtöbb felhasználó négy mp után kiszáll a látványból, s ez azt jelenti: a legtöbb rövidfilmet látatlanul, nézetlenül törlik. Csak az abszolút látványos, és az átlag-tengerből jelentősen kiemelkedő ajánlatok esélyesek arra, hogy végignézzék őket.

A rövid filmszeletek, a túlkínálat és a platform-kultúra arra terelnek mindenkit, hogy az egyes rövidfilmeket gyorsan és többnyire ellenőrizetlenül „töröljék”, így egy új figyelem-típus, az ún. „hyper figyelem” kialakulásához vezetnek. Azok a fiatalok, akikre ez a fajta figyelmességi műveltség jellemző, csökkent figyelműek-képességűek, hamar elunják magukat, és hajlamosak rá, hogy a médiakínálatot csak felületesen érzékeljék. Manapság senki nem ereszkedik egy mediális tartalom mélységébe. Mindenkinek elég, hogy sok témáról tudjon keveset, mint hogy kevesebbről többet. Ennek a valóság-érezéskész kultúrának a következménye, hogy ideges mediabefogadást testesít meg, olyat, amelyben minden részlet csak felületesen jelenik meg, és legvégül az egész média-ajánlat, homályos benyomások alapján ítéli meg.

Folytatás a 6. oldalon

A tanulásról és az új tudásról

Nagy tisztelője vagyok Braudelnek. Fernand Braudel francia történész, a legendás Annales folyóirat szerkesztője kitűnő könyvek szerzője. Olyan meglátásai voltak, amelyek jelentősen alakították és alakítják a történetírást, nemcsak Európában, hanem szerte a világon. Az ő nevéhez fűződik a „long durée” elmélet, aminek az a lényege, hogy a történelmi valóság több idősíkon zajlik, s vannak olyan folyamatok, amelyek nemzedéken átívelően hatnak, de nagyon nehéz őket felismerni az adott időpillanatban, bár részesei, átélői vagyunk. Vagyis bár benne élünk, de mivel nem egyik napról a másikra mutatkoznak meg a hatásai, nem könnyű azonosítani magát az egyébként lényeges és meghatározó folyamatot. Remek, inspiráló gondolat.

Azt állítom, mi is ilyen folyamat részesei vagyunk. Azt állítom a tudásátadás-tudásátvétel nagyszerű emberi folyamatában gyökerező átalakulás történi. Olyan, amelyet több, mint fél évezrede nem látott az ember.

Tanítani nagyszerű dolog. Csodálatos átadni a fiatalabb nemzedéknek azt az ismeret és tapasztalat együttest, amit évezredek alatt felhalmozott a világ. Mert akkor, amikor a tanteremben egy idősebb és tapasztaltabb ismereteket nyújt a fiataloknak, akkor ő ott a világ tudása. Nagyzolónak tűnő szavak ezek, de valójában így van. Ismerem persze azt a sokféle problémát, amellyel küzd az oktatás, az oktatáspolitikai és maga az intézmény, az iskola, de most pont nem erről az idősíkról beszélek. Nem azokról a módszertani, financiális, szervezési gondokról, amelyekről más fórumokon, a teljes nyilvánosságban sok szó esik. Ez most nem az a téma, nem az az idősík.

A szervezett iskolaügy – egyházi, majd állami – kialakítása ugyanazon az elven alapul. Tudós, tapasztalt emberek gondolataikat szóban majd írásban rögzítik, később mások ezeket részekre bontják, alkalmassá teszik a befogadásra. Így jönnek létre a tankönyvek, amelyek különböző tudományágak ismeretanyagát különféle szempontok alapján fejezetekre – nevezük az egyszerűség kedvéért leckéknek – osztják, majd azt arra felhatalmazottak jól-rosszul előadják. Kialakul a kontroll-mechanizmus, az értékelés – felelet, érdemjegy, bizonyítvány és társai – és ez adja a továbblépés minősítését, amelyet a fenntartó – egyház, majd az állam, hivatalosan is elismer. Ez a tudást minősítő hivatalos okirat, bizonyítvány, diploma. És ezt mi mindannyian megéltük – szerettük, nem szerettük, mégis elvégeztünk általános iskolát, gimnáziumot, egyetemet,

s mindmáig őrizzük bizonyítványainkat, diplomáinkat.

Mi mindannyian, a ma élő felnőtt generációk tagjai így tanultunk. Hasonlóan apáinkhoz és anyáinkhoz, nagyapáinkhoz és nagyanyáinkhoz. És e tekintetben sokkal, de sokkal hasonlók vagyunk a felmenőinkhez, akárhány évtized, sőt évszázad telt el azóta, mint a gyermekeink, vagy az unokák hozzánk. Alapvető változás zajlik. A tudásátadás-tudásátvétel korszakos átalakuláson megy keresztül. Olyan változás szemtanúi és részesei vagyunk, amire csak a Gutenberg felfedezése, majd a könyv általános elterjedése hasonlítható. „Long durée” -hosszú időtartamú változás.

A változás befogadása mindig szokatlan, nehéz és ellenérzéseket is szül. Az addig természetesnek tartott átalakulása értetlenséget vált ki és ez természetes emberi reakció. Mindenki, mindannyian nap, mint nap tapasztalhatjuk ezt.

Láttak mostanában olyan tinédzsert, aki buszon, villamoson, vonaton nyomtatott újságot szorongat a hóna alatt? Ugye ritkán? És olyat, aki ülve, állva vagy éppen a megállóban várakozva mobiltelefonjába, iPadjébe görnyed, gombokat nyomogat vagy éppen üzenet olvas? Ugye sokkal-sokkal gyakrabban? Nos ez a változás leglátványosabb hétköznapi megjelenése. De valójában ennél lényegesen mélyebb az átalakulás. A tudás megszerzésének módja és alkalmazása alakul át. Úgy ahogy annak idején, amikor megjelentek a nyomtatott könyvek. Először csak a vagyonszembaknál, aztán majd mindenkinél. Nagyszerű gyűjtőhelyek jöttek létre, a könyvtárak, aztán az otthonokban az újfajta bútorokon, a könyvespolcokon, könyveszekrényekben, könyvespolcokon. Nekem is van ilyen és szinte biztos vagyok benne, hogy majd mindenkinek, aki ezeket a sorokat olvassa. És ezt így tartjuk természetesnek, megszokottnak és jónak. Eszem ágában sincs azt állítani, hogy ennek egy csapásra vége. Dehogy! De azt igen, hogy a jelenben megjelent a majdan általánossá váló jövő, a tudás befogadásának új módja.

Én Budapesten, Pesterzsébeten élek. Szakmám és hivatásom miatt fel tudom sorolni az összes Habsburg uralkodót, aki a magyar trónon valaha is ült. De a közeli főutcánkon, a Kossuth Lajos utcában még soha, de soha nem kérdezte senki, hogy „ugyan mondja már meg Hiller úr, mikor lett magyar király III. Ferdinánd?” Sőt szakmai körökön kívül máskor sem történt ez meg. Ettől még nem felesleges tudás, dehogyan is – csak éppen a jelenben és még inkább a jövőben ennek „tárolása” az agyban nem szükséges. Ha bárki bármilyen élethelyzetben találkozhat ezzel a kérdéssel

és választ akar kapni 20 másodperc alatt megtalálhatja a modern eszköze segítségével, ami ott lapul a zsebében. És nem kell hozzá túl nagy fantázia, hogy eljön az az idő, amikor már nem kell lapuljon semmi a zsebében, mert más módon is elérheti a kért információt. És ez nyilván nemcsak a történelmi tényekre, hanem majd minden más ismeretanyagra is kiterjed.

Ez a szemünk előtt zajló változás számos más, alapvető kérdést vet fel! Egy részére van már valamiféle válaszuk, másokra csak épp keresgéljük a megoldást. Meg kell tanulni, hogy milyen hosszú folyam a Duna? Vagy azt, milyen a felépítése a petúnia virágnak? Vagy hogy hány eleme van a periódusos rendszernek? Mi a feladata az átalakulás nyomán a tudásátadás-tudásátvétel intézményes fórumának, az iskolának? Mit tanítson a tanár és mi az, ami felesleges? Nagy és érdemi viták ezek szerte a világon, az oktatáskutatásban és az oktatáspolitikában egyaránt. Egyetemleges válaszok egyelőre nincsenek. Sem Magyarországon, sem Ausztriában és valójában sehol sem. Vannak eltérő irányok, egymástól is különböző lépések, vannak, akik időlegesen előbbre tartanak, mások hátrébb, de a kihívás továbbra is megmaradt.

Annyi bizonyos, hogy a fiatalok és a legfiatalabbak az úgy nevezett Z generáció és az alpha generáció tudásuk jelentős részét nem az iskolai oktatásból nyerik. Onnan is, de jórészt már nem onnan. Közkeletű és napi aktualitású vita Magyarországon, de sok más országban is, hogy a diákoktól az iskolai tanulási időben elvegyék a mobil eszközöket, és csak meghatározott tanulási célból lehessen náluk és használhasák. Én ezt is természetes reakciónak tartom, még akkor is, ha biztos vagyok benne, hogy a jövő nem ez az út. Átmeneti, egyfajta spontán tiltó reakciónak tartom, mert a megoldás még nincs meg.

Am a kérdések felvetése mellett azért mégiscsak szükséges az állásfoglalás is. A tantervek, a tanárképzés radikális átalakítása nem könnyű, sőt borzasztóan nehéz feladat. Egy sereg következménnyel jár, a szemléletváltástól kezdődően foglalkoztatási és szociális kérdésekig bezáróan, hogy csak néhányat említek. Ellenállni a jövőnek azonban csak ideig-óráig lehet és hogy egy régmódi hasonlattal éljek, aki korábban felszáll a vonatra, annak több esélye van, hogy korábban érjen célba.

És akkor mi lesz az iskolával? Az iskolával, mint az elmúlt évszázadok tudásátadás-tudásátvételének szervezett intézményével? Ennek így vége, temetni kell az iskolát, mint intézményes formát? Nem, én biztos vagyok benne, hogy nem. Az iskola

az emberiség jó, sőt nagyszerű „találmánya”. Nyilván voltak és vannak olyanok, amelyek jobban teljesítenek és vannak, amelyek gyengébben. Ez így volt és nem kétséges, hogy lesz is ilyen. De mint intézmény állja az idők próbáját, hangsúlyozva azt is, hogy nem egyszerűen tanítás folyik ott, hanem nevelés, közösségteremtés, a közösségi közlekedés változó normáinak elsajátítása. Az iskolában a legfontosabb a gyermek érdeke és ezt a diák a pedagógus és a szülő együttműködésében kell érvényre juttatni. S hogy ebben mi a tanár, a pedagógus átalakuló szerepköre? Erre a legegyszerűbb válasz, hogy tanítson jól. Persze, de aki itt megáll, az sok mindent nem ért a pedagógiából. Mert az oktatás nevelés nem egyszerűen nagyszerű emberi feladat, hanem a szó legnemesebb értelmében intim, bensőséges együttműködés diákcsoport és pedagógus között. És erre mindannyiunknak van személyes emléke, élménye. Ön, kedves olvasó, emlékszik arra, hogy a második osztályban hányast kapott számtanból, vagy a negyedik osztályban környezetismeretből? Azt gyanítom nem! De emlékszik arra a tanító bácsira vagy tanító nénire, aki megtanította az első szavak összeolvasását vagy azt, hogy hogyan kell írásban összekapcsolni az „l” betűt az „a” betűvel?! Ugye igen! Nekem ez a tanító néni Anikó néni. Több mint fél évszázad múltán is emlékszem rá. S mindannyiunknak van egy Anikó nénije vagy Lajos bácsija, a tanító, akit őriz az emlékezetünk. Ezt nevezem én a tanításban rejlő intimitásnak. ezzel azt is mondom, hogy az iskola időtálló feladata az alapok megtanítása. A szakma alapkompenciáknak nevezi ezeket, az írás, olvasás, számolás, szövegértés és immár a digitális alapismeretek biztos elsajátítását. Mert erre az alapra, erre a szilárd fundamentumra lehet építeni később bonyolultabb ismereteket. Olyan ez, mint a ház építése. A biztos alapra lehet emeleket építeni, de ha nem szilárd az alap nagy gondok lesznek később. S végül van még valami! Egy gyönyörű Arany János vers, egy szép népdal, vagy egy csodálatos szobor megismerése nem egyszerűen információ. Jellem és karakter alakító érzés, értelem és érzelem együttese, amihez igenis kell az értelmező, a segítő, a magyarázó, vagyis a pedagógus.

A tét nagy! Ami a feudalizmusban a hatalom alapja volt, a föld, ami a korai kapitalizmusban, a gyár, az ipar, az a modern világban az információ és az ebből eredő tudás. Ez az a folyamat, ez az a verseny, amelyről gondolkodni és vitatkozni érdemes, sőt szükséges. Épp a jövőnk miatt, a közös jövőnk miatt!

HILLER ISTVÁN

VÁLSÁGKORSZAK IFJÚSÁGA

Folytatás az 5. oldalról

A felszín varázsának időszakában élünk. A dolgok külső alakja fontosabbá lett azok tartalmuknál. Az áruk a csomagolásuk miatt eladhatóak, a politikai döntések a sikeres módozatok, telitalálatos, előregyártott képei hatására történnek. A szaknyelv ilyenkor a kommunikáció olyan formájáról beszél, amely a reprezentatív szimbolikát helyezi előtérbe, miközben a diszkurzív szimbolikák, amelyek az argumentáció, az érvelés oda-vissza rendszerét és a vélemények mérlegelését támogatják, háttérbe szorulnak. Ezáltal az erős irányzat által, el a szótól a képiség irányába, és a kommunikáció hozzá kapcsolódó érzelmi feltöltése irányába

– alig hagyva teret az értelmes reflexiónak létrejön a kommunikáció átesztétizálása vagy még inkább infantilizálása. Így lesz az információból infotainment, a politikából politainment. A társadalmi viszonyok egészében veszítenek folytonosságukból és stabilitásukból. A politikai, ill. a fogyasztói viselkedés egyre nehezebben lesz előrejelezhető, mert az emberi döntések egyre változékonyabbak lesznek. Hiány-jelenség lesz a racionális fogyasztó vagy egyáltalán, a kiszámítható Zoon politicon. Helyüket hatásvérelt, folytonosság-hiányos fiatalok veszik át, akik szűk jelenidejűségben, kisméretű körben-térben élnek, múlt iránti fogékonyság és jövő-elképzelések nélkül. A rendről és biz-

tonságról gondoskodjanak mások: az állam, a szakszervezet, a társadalmi biztosítótársaságok, a vallási felekezetek – és a szülők.

A trend nyilvánvaló, „az önkibontakoztatástól az önfenntartás felé”. Philipp Staab német szociológus azt állítja, hogy a jövő az általános helyett a különleges minőségét fogja előnyben részesíteni. A kollektív kötelességek a versenyszellemű önkibontakozással szemben egyre jelentősebbé válnak. És az új kor főmotívuma az alkalmazkodás. Az egyén szemszögéből is. Az egyén vissza fog húzódni egy kicsiny, figyelmes, nyugodt, szenzációk nélküli életformába. A társadalom szükségletét mindenre, ami látványos és rendkívüli, mediálisan és fo-

gyasztói szinten fogják megoldani. A valódi élmény helyét átveszi a fikció, amelyben az egyén média-közvetítetten nézőként vesz részt. Kifelé az egyén rendesnek és nettnak fog látszani, befelé azonban sebesültként, az önelfojtás okozta sebekből szenved. Mikor összegyűl a fiatalok kritikus tömege – ahogy Erich Fromm egyszer leírta, azoké, akiket a világ rákényszerít, hogy több mindent fojtassanak el, mint amennyit félretolni képesek –, akkor jön majd el az önkibontakozás tiltásának társadalma. Neurotikus tömeg fog fölemelkedni, és a társadalmi normalitás átmenetileg káoszba fog torkollni. Mi következik utána, nem tudjuk.

Németből fordította: LENGYEL FERENC

Hetvenöt éves a Csemadok

A magyarság huszadik századi történetében terhes vézskorszakok váltották egymást. Gondolhatunk az első világháborúra, Trianonra, a küzdelemre az igazságért, a még borzasztóbb második világháborúra, majd az azt lezáró békére, ami a magyarság szempontjából még súlyosabb volt, ugyanis további településeket adtak át Csehszlovákiának. A párizsi béke megkötése sem hozhatott megnyugvást a csehszlovákiai magyaroknak, hiszen százezrek voltak hadifogságban és százezreket jelöltek ki áttelepítésre. A csehszlovák vezetők a németek mellett a magyarokat is ki akarták telepíteni, állampolgárságuktól megfosztva éltek őseink a saját szülőföldjükön. Amikor a jogfosztás évei megszűntek, magyar lapot alapíthattak és a településeken végre magyarul beszélhettek egymással az emberek a nyílt utcán, elkezdtek esztrád csoportokat, éneklő és tánccsoportokat alapítani, megpróbálták visszahozni a világháború előtti életet, még ha nehezen is ment. Ebben a zűrzavaros időszakban alakult meg a Csemadok 1949. március 5-én, majd sorra alakultak meg az alapszervezetek, elsőként Érsekújvárbán. Az érsekújvári Csemadok székháznak is van elsősege, ez volt az első alapszervezeti központ, amit a csemadokosok felépítettek.

75 év telt el azóta, hogy létrehozták őseink a Csemadokot, amely folyamatosan alakult, egy azonban állandó, hogy a Csemadok szolgálja a magyarságot, a legnagyobb és legrégebbi ilyen szervezetként létjogosultsága van, és fontos, megtartó erő. Kijelenthetjük, ha nem lett volna Csemadok, ma nem lenne ilyen iskolahálózatunk sem. A csemadokosok ugyanis fontos feladatuknak tartották a megalakuláskor is, hogy a magyar gyermek magyarul, anyanyelvén tanulhasson.

A Csemadok megalakulását már többen leírták. Én most a Csemadok Első Kézből című lapban megjelent összeállítást hívom segítségül, melynek összeállítója Görföl Jenő volt. Tekintsünk tehát vissza az ő segítségével a több mint hetvenöt évvel ezelőtti eseményekre.

Pathó Károly így írta le az akkor történeteket: A kulturális szövetség létrehozását, két figyelmet érdemlő jel is megelőzte. Egyik, hogy az alakuló közgyűlés összehívására kitűzött időpont 1949. február 26-ról, 1949. március 5-ére tolódtott el, és nem a pozsonyi Redutban, hanem a Belügyi Megbízotti Hivatal hangversenytérképében tartatott meg. Nem az eredetileg e posztra kiszemelt Fábry Zoltán, hanem a nála jóval lojálisabbnak vélt, – Budapestről pártmunkára hazahívott – Lőrincz Gyula elnökletével. E posztra számításba jött személyek között szerepelt még az első köztársaság közismert, a szegényparaszttság és a proletárság körében népszerű magyar munkásvezér, a kommunista szenátor, Major István is, csak hogy ő pártja vezetőinek tanácsára, 1945-ben reszlovakizált, s éppen ezért a leendő magyar szervezetnek tagja sem lehetett, nem pedig elnöke. Az alakuló gyűlésre mintegy kétszáz, többségében munkásmozgalmi (volt kommunista) személyt hívtak meg.

A Csemadok megalakulásáról beszámoló pozsonyi magyar konzuli jelentések szerint Fábry Zoltán az egyesület kijelölt vezetőségének összetétele, s minden bi-

zonnyal jövőbeli függetlenségének megkérdőjelezhető volta és érdekvédelmi szerepvállalásának lehetetlenné tétele miatt utasította vissza az elnöki megbízatást. Major István azért nem vállalhatta el az ügyvezető elnöki tisztséget, mivel 1946-ban reszlovakizált, a szlovák párt- és állami szervek pedig az egyesület fennállásának első évében határozottan ellenzték még a reszlovakizáltak egyszerű Csemadok-tagságának lehetővé tételét is – írta Popély Árpád.

Az új szervezet neve Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete, Csemadok (akkori rövidítés szerint CSEMADOK) lett. Az elnevezés egy visszaemlékező szerint Lőrincz Gyulától eredt. „Megalakulásával a második világháború utáni csehszlovákiai magyar (köz)művelődés és művészeti élet egyik sokféle elemből összetevődő, monstrozus és egyedi tartópillére lett, melyhez hasonló mértékű és szervezetszerű, hasonlóképpen kiterjedt feladatkörű formációt sem Magyarországon, sem az utódállamok magyarságának 1945 utáni életében nem találhatunk.”

Mint második figyelemkeltő jelet Ondrej Pavlík, tájékoztatói megbízottnak a Csemadok alakuló közgyűlésén elhangzott beszéde jelentette. Belőle a legfontosabbak: „Közös feladatunk küzdeni a nemzetiségi előítéletek ellen. (...) Nagy hiba lenne, ha valaki azt gondolná, hogy ez a kultúregyesület a csehszlovákiai magyar lakosság érdekeinek valamilyen védelmezője lesz. (...) Csehszlovákiában a magyar nemzetiségű polgároknak ugyanúgy, mint a cseh és szlovák polgároknak, egy dologban kell látniuk fő feladatukat: hozzájárulni népi demokráciánk felépítéséhez, és meggyorsítani a szocializmus-hoz vezető fejlődést. (...) A magyar nemzetiségnek megvannak ugyanazon politikai és tömegszervezetei, mint a cseh és a szlovák dolgozóknak. Ezeknek funkcióját semmilyen módon nem helyettesítheti a ma megalakuló kultúregyesület. És ha valaki ilyen értelemben akarja értelmezni feladatait, akkor mindjárt az elején meg kell mondanunk, hogy a nacionalizmus sodrába került, hogy ezt az egyesületet nem az egység megteremtésére, hanem azoknak a réseknek a szélesítésére akarja felhasználni, melyek a magyar dolgozók és Csehszlovákia többnemzetiségű dolgozóinak együttműködésében léteznek. (...) A kultúregyesületnek feladata lesz, hogy segítsen a kommunista pártnak és minden tömegszervezetnek minél gyorsabban megszüntetni a Dél-Szlovákiában mindmáig létező szlovákellenes elfogultságot.”

Az új egyesület azonban, minden fel-ső elképzelés és intelem ellenére sem lett – s talán nem is lehetett – más, mint az alapvető emberi és állampolgári jogait és anyanyelvüket frissiben visszakapott; a szervezkedés lehetőségéhez, lapokhoz, iskolákhoz, intézményekhez jutó csehszlovákiai magyarok önmagukhoz való visszatérésének eszköze és fóruma.

NESZMÉRI TÜNDE

Bak Sára

A „Kufstein” Tanácskozás jelentősége Felsőpulya számára

Talán nem meglepő, hogy Felsőpulyán már erősen számítottak a szeptemberben esedékes sokadalomra, amikor sokszázan keresik fel a „Kufstein” Tanácskozás okán a közép-burgenlandi járási székhelyet. Ilyenkor ünnepi színt ölt a városka, Ausztria és Burgenland lobogója mellett megjelenik az Európai Unió és Magyarország zászlaja is. Az emberek talán udvariasabbak is, mint máskor, és többen beszélnek magyarul a szokásosnál. Az idén anyagi okokból le kellett mondani a tanácskozást. Erről nyilatkozik Kulmann Ernő volt polgármester.

Mint ismeretes, Felsőpulya Felsőőr, Alsóőr és Órisziget mellett a burgenlandi magyar nyelvsziget egyike. Az 1989-ben bekövetkezett határnyitás óta Felsőpulya polgármestereként figyelemmel történelmi okokból állandóan, különösen a Kőszeggel, Szombathelyvel, Kapuvárral, kiemelten a Győrrel való kulturális és gazdasági kapcsolatok ápolására és szorgalmazására irányult. Egyik 1996-ban tartott egyesületi közti megbeszélésen ismertem meg Deák Ernőt, aki beszélgetésünk folyamán feltárta, hogy az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége által 1990-ben kezdeményezett, Kufstein vára után Innsbruckban majd Kismartonban megrendezett, éppen soros „Kufstein” Tanácskozásnak nincs biztosított helyszíne. „Akkor gyertek hozzánk” – ajánlottam neki spontán.. A tervet a városi tanács elé tartam, ahol egyhangúlag megszavazták, hogy a Központi Szövetség által szervezett tanácskozásoknak a jövőben Felsőpulya városa biztosít helyet. Annak tudatában voltunk, hogy ez a döntés a város részéről támogatásokkal (kiadásokkal) jár. Ennek az egyezségnek következtében 1996 óta két éveként Felsőpulyán kerül megrendezésre a „Kufstein” Tanácskozás, ami azóta a „Felsőpulyai „Kufstein” Tanácskozás” nevet viseli.

A szükséges anyagi támogatás híján azonban a Központi Szövetség elállt az ideai tanácskozás megrendezésétől.

A Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület 2003-ban történt megalakítása óta személyileg és anyagilag is hozzájárult a tanácskozás megtartásához. Dicséretes, hogy hazai művészek és a helyi kultúregyesület kórusa is hozzájárultak a szombat esti keretműsorhoz. Egyesületi tagok gondoskodtak a vendégek itallal való kiszolgálásáról a városházán. A Központi Szövetség és a Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület közötti kapcsolatok annyira elmélyültek, hogy utóbbi belépett a Központi Szövetség tagjai sorába.

Felsőpulya városa sok tekintetben sajnálja, hogy elmarad az ideai „Kufstein” Tanácskozás.

Egyrészt, mert a város kiesik a határos bel- és külföldi tudósításokból, másrészt örömdetes volt a több, mint 300 vendég, köztük tengerentúliak ellátása és elszállásolása, sok szálloda és étterem, ugyanúgy üzletek számára jó bevételi forrás volt.

Ha az idén az elmaradt támogatások miatt le is kellett mondani a „Kufstein” Tanácskozást, remélem, hogy ez egyedi eset marad. A kihalástól leginkább fenyegetett magyar népességnek teljes támogatásra van szüksége mind az anyaország, mind az osztrák illetékes intézmények részéről.

KULMANN ERNŐ

Több, mint sajtóhír

„A törvény adta lehetőséggel élve...” Így kezdődik a figyelemkeltő hír Szlovákia Nagyszombat megyéjéből. Berényi József megyei alelnök arról számol be a terra hírlapság lapjain, hogy a megye költségvetéséből az idén 40.000 euró értékben növelték a két nyelvű irányjelző táblák számát. A Galántai és Dunaszerdahelyi járásban eddig 64 olyan táblát állítottak fel, amik magyarul is jelzik a települések nevét. Berényi József megindoklása szerint a hivatalos kétnyelvűség erősíti az otthonosság érzetét magyar emberekben. Természetesen ehhez cselekvő akarat is szükséges.

BÉCSI NAPLÓ

Nyugat-Európa egyetemes magyar nyelvű lapja
olvassa – terjessze – támogassa

Az osztrák parlamenti pártok arculata

Mint ausztriai magyar lap, a Bécsi Napló is érdekelt a 2024. szeptember 29-i parlamenti választások előkészítésében, történetesen milyen programmal igyekeznek meggyőzni a parlamenti pártok a választópolgárokat. Ezzel a szándékkal szerkesztőségünk – nem első alkalommal – megkereste a parlamenti pártokat, kérve ugyanazon kérdésekben hivatalos álláspontjukat. Az alábbi nyilatkozatok az osztrák demokrácia érdekes arcára vallanak, amiket magyar fordításban tárunk olvasóink elé. Mindegyik önmagáért beszél, olvasóinkra bízva, melyik pártnak szentelnek több szimpátiát azzal, hogy élve állampolgári jogukkal rá adják le szavazatukat.

Az alábbi nyilatkozatok az Osztrák Néppárt (ÖVP), az Osztrák Szociáldemokrata Párt és a Zöldek válaszait tartalmazzák. Többszöri megkeresésünk ellenére a Szabadságpárt (FPÖ) és a NEOS nem reagált kérésünkre. *Szerk.*

1. Mely céloknak van prioritásuk az Ön pártja számára?
2. Milyen megoldásokat kínálnak a pártjuk számára legfontosabb kérdésekben?
3. Szomszédságpolitikájuk az osztrák népcsoportok vonatkozásában?
4. Vallás és világnézet helyi értéke – értékközösség

Osztrák Néppárt – ÖVP

Teljesítmény, család és biztonság

1. Számomra három téma döntő Ausztria jövője szempontjából: teljesítmény, család és biztonság. Ausztria-tervemnek is ez a három pillére. A teljesítmény azért fontos számunkra, mert ez tette naggyá hazánkat és lehetővé teszi a további fejlődést. A családot társadalmunk alapjának tekintjük, amely kohéziót és biztonságot teremt. A belső és külső biztonság megőrzése elengedhetetlen ahhoz, hogy életmódunkat megóvjuk a különféle kihívásoktól és veszélyektől.

2. Néppártként a centrista politika mellett állunk. Ez jelentősen megkülönböztet minket a szélsőségesektől. Családunk társadalmunk magja. Gyermekek nélkül nincs jövő. A családbarát társadalom politikánk központi kérdése és az is marad.

Számomra kancellárnak lenni egyet jelent mindenekelőtt: a felelősségvállalást. Szolgálni az országot és népét. A stabilitást biztosítani viharos időkben is.

Ausztriára vonatkozó tervemben számtalan olyan intézkedést írtam le, amelyeket szeretnék megvalósítani, hogy 2030-ban is élhető, biztonságos és sikeres Ausztriában élhessünk tovább. Számomra különösen fontos a dolgozó emberek további tehermentesítése – évi 1000 eurós teljes munkaidős prémium bevezetésével és a túlórák után kivetett adók megszüntetésével. Ezen túlmenően a vállalkozóknak ismét szabad döntésük kell legyen, ehhez szükséges következetesen csökkenteni a bürokráciát, amit én EU-szinten is szorgalmaztam.

3. Magyarország közvetlen partnerünk, ezért Ausztria számára különösen fontos. Szorosan együttműködünk, különösen az illegális migráció területén. A közös „Róka-hadművelet” az előző évhez képest 97 százalékkal csökkentette az illegális határátlépéseket a burgenlandi határon. A határon átnyúló együttműködés az Osztrák Köztársaság és a szomszédos országok hatóságai között a nemzeti kisebbségek területén évek óta jó. EU-s támogatások keretében közös projekteket, valamint az EU Duna-régió stratégiája keretében többoldalú kezdeményezéseket valósítunk meg. A szomszédos országokkal, így Horvátországgal, Szlovákiával, Szlovéniával, Csehországgal és Magyarországgal kötött kulturális megállapodások ezt az együttműködést hangsúlyozzák. A közelmúltban új munkaprogramokról tárgyaltunk Szlovéniával, a Cseh Köztársasággal és Magyarországgal, amelyek kifejezetten az adott etnikai csoportokra vonatkoznak.

4. A Néppárt alapvető keresztény-társadalmi értékeire támaszkodik. Következtesen a közjó, a szubszidiaritás és a szolidaritás elve szerint cselekszünk.

BLAGOVEST ANTONOV
Pressesprecher-Stv

Osztrák Szociáldemokrata Párt – SPÖ

Egymásért vagyunk

1. A szeptember 29-i nemzeti tanácsi választás irányadó döntés Ausztria jövőjét illetően. Ha az FPÖ-nek és az ÖVP-nek lesz többsége, akkor koalícióra lépnek, úgy mint Alsó-Ausztria, Salzburg és Fel-ső-Ausztria szövetségi tartományaiban is. Aztán takarékosági csomagok, szociális megszorítások és nyugdíjsökkentések fenyegetnek. Csak egy erős SPÖ képes ezt megakadályozni, és Ausztriát ismét előrébb vinni. Mi szívvel-lélekkel az újrakezdést akarjuk. Gondoskodni fogunk arról, hogy az élet Ausztriában ismét megfizethető legyen. Megerősítjük a közegészségügyi rendszert, és bevezetjük a 14 napon belüli szakrendelési garanciát – az e-kártyának kell újra számíttania, nem a hitelkártyának. A gyermekszegénységet egy gyermekjóléti-alapbiztosítással megszüntetjük. Szívünkkel és elménkkel jobbra és igazságosabbá tesszük Ausztriát.

2. A fekete-zöld kormány kudarcot vallott az infláció elleni küzdelemben. Ahelyett, hogy csökkentette volna az árakat, egyszerűen csak hagyta tombolni az inflációt. Drámai következményekkel: csökken a jólét, nő a munkanélküliség, zsugorodik a gazdaság és robbanásszerűen nő a költségvetési hiány. Kormányként az első dolgunk, hogy biztosítsuk, az élet végre újra megfizethető legyen. 2026-ig felfüggesztjük minden bérleti díj emelését, és a lakásépítők részére kamatvédelmet vezetünk be. Az alapvető élelmiszerek áfáját pedig felfüggesztjük. Az SPÖ az egyetlen párt, amelynek konkrét tervei vannak, hogy újra mindenki számára megfizethető legyen az élet. Az is világos, hogy a szupergazdagoknak végre tisztességes hozzájárulást kell adniuk. Megszorító csomag helyett végre, a milliós vagyron és örökség után, méltányos adóra van szükség.

3. Megerősítjük és aktívvá alakítjuk a szomszédságpolitikát. Ez különösen fontos azokkal az országokkal szemben, ahol osztrák etnikai csoportok élnek. Ily módon az osztrák etnikai csoportok támogatást kapnak kulturális és nyelvi identitásuk megőrzéséhez és népszerűsítéséhez. Ezenkívül ez biztosíthatja az osztrák etnikai csoportok

jogainak védelmét más országokban, és lehetővé teszi az állami forrásokhoz való hozzáférést. Különösen fontosnak tartjuk a magyarországi osztrák népcsoportok képviselőivel való eszmecsere-t. Ha nagy politikai ellentétek is vannak, csak a szomszédos országok kormányával folytatott párbeszéd hozhat közös megoldásokat a fennálló kihívásokra és erősítheti a népek közötti kohéziót.

4. Amit mi szociáldemokraták szolidaritásnak nevezünk, az a keresztényszocialistáknál jótékonyág. Mindkettő ugyanazt jelenti, a tisztelet értékközösségét és egyenlő feltételeket: oda figyelünk egymásra, senkit sem szorítunk hátra, vigyázunk egymásra. Hogy azok az értékek, amelyeket gyermekeinknek tovább adunk, egész Ausztriára is vonatkozzanak: kezet nyújtunk annak, aki elesik, és ne nézzük le. Mert tudjuk, hogy a közösségben és a társadalmi összetartásban nagy erő rejlik. Ezért elköteleztünk vagyunk egy olyan politika mellett, amely a szolidaritáson – a jótékonyágon – alapul. A politikáért, amely összehozza az embereket. Szeretnénk Ausztriát újra olyan országgá tenni, ahol az emberek büszkén mondhatják ki a mondatot: Egymásért vagyunk.

LUKAS SAPPER
SPÖ Presse & Kommunikation

Zöldek – Die Grünen

A környezeti válság legyőzésére törekszünk

1. Mi, Zöldek kiállunk a környezetvédelemért, a társadalmi igazságosságért, és egy élhető, valóságos demokráciáért. A harc a klímaválság ellen a leginkább sürgető kérdése korunknak. A Zöldek egyedüli pártként vehemensen és hitelesen lépnek fel a környezet- és természetvédelemért, – és teszik ezt nap, mint nap. A klímavédelem egyben társadalmi kérdés is, mivel a környezeti válság azokat az embereket sújtja a legkeményebben, akiknek legkevesebb a pénze. Jóléti kérdés is, mivel fenntartható munkahelyekről van szó. És gazdasági kérdés is, mivel egy tönkrement bolygón lehetetlen az egészséges gazdaság. Mi pedig meggyőződéses demokraták vagyunk, és határozott álláspontunk van a jobboldali izgatások ellen és a jobboldali izgatók kormánybeli részvételével kapcsolatban, azokkal kapcsolatban, akik a demokráciánkat kiüresítik, szabadságjogainkat szétzúzzák, és a környezetvédelem hangját elhallgattatják. Az utóbbi években az emberekről dolgoztunk ebben az országban, a környezetvédelemért, a szociális államért, egy élhető jövőért és demokráciánkért. Neki szüksége van ránk, és nekünk rá van szükségünk, a demokráciára.

2. Az utóbbi öt évben azért vállaltunk felelősséget, hogy sok ember életét valamivel jobbra tegyük. És ez sikerült nekünk. Az elmúlt évek számos válsága

mellett, nagy sikerekre is visszatekinthetünk: a klíma-bérletre, az ökoszociális adóreformra, amely elérte, hogy a környezet terhelése többé kerül az elkövetőknek, mert a környezetbarát magatartás kedvezőbb megítélés alá esik. Arra is visszatekinthetünk, hogy jobb lett a levegő minősége és több pénz maradt a pénztárcákban. A műanyagbetétek visszaválthatóak lettek, az ország milliárdokat fordított a vonathálózat kiépítésére, boom robbanásszerű változás állt be a megújuló energiák terén, ideértve a fotovoltaikus energiát is. Vagy itt a hivatali titok ügye, amely egy olyan lemaradt országban, mint Ausztria, szenzációszámra ment. Vagy, hogy a szociális és családtámogató intézkedések automatikusan hozzáigazodnak az inflációhoz – ez a Kreisky alatt történt bevezetése óta eddig soha nem sikerült. Számos ponton javítottunk az egészségügyi és az ellátó rendszeren. Hogy ne beszéljünk a hatalmas sikerekről a törvénykezésben. És mi továbbra is korunk legnagyobb kihívása mentén fogunk tevékenykedni: a környezeti válság legyőzésére törekszünk. Az úton a klímasemlegesség felé változásra, változtatásra van szükségünk mind vonzó tényezőkkel, mind törvényes előírásokkal, – ezt nem bízhatjuk csak a kereskedelemre, és egyáltalán nem az egyedi fogyasztókra. Egyebek mellett szükségünk lesz a megújuló energiákra, a milliárdos károkat okozó klímakárosító támogatások megszüntetésére, kötelező érvényű talajminőség-megóvásra, következetes természet- és vízvédelemre, és tovább kell dolgozunk a mobilitás megváltoztatásán is...

3. A magyar népcsoport hídépítő a kultúrák között, és központi szerepű Ausztria és Magyarország szomszédsági politikája számára. Fellépünk a népcsoportjogok erősítéséért és a nyelvi és kulturális sokszínűség támogatásáért a közös Európában. Mint Zöldek, fellépünk a cselekvő kisebbség-védelemért, gyakorlatba ültetve az összes nemzet- és alkotmányjogi kötelezettségeket, a közoktatástól a média területén át, egészen a politikai részvételig. Fontos sikereket értünk el a népcsoport-támogatások összegének megkettőzésével és egy különálló pénzalappal a népcsoportok médiája számára. Mi továbbra is tesszünk azért, hogy megvalósuljanak a szükséges reformok, amelyek a magyar népcsoport helyzetén javítanak. A magyar népcsoport fontos szerepet tölt be Ausztria és Magyarország szomszédsági kapcsolataiban.

4. Az európai emberjogi konvenció Ausztriában alkotmányi szinten érvényesül, ami azt jelenti, hogy a gondolat, a lelkiismereti és a vallásszabadságot Ausztria legfőbb jóként védelmezi, ezek értékelvű közösségünk számára alapul szolgálnak. Számunkra különösen fontos, hogy minden vallási közösséget egyenlő módon kezeljenek.

DIALOGBÜRO – DIE GRÜNEN

JOBBÁGY DOMOKOS

1956: Szabadulás a váci börtönből

A rövidesen bekövetkezett események, a hordár cellatársamat igazolták. A fegyházban levő sok magas intelligenciájú, képzettségű politikus és katona, éveken keresztül történt fejtegetései, elgondolásai mind megbuktak. A helyzetet és a várható eseményeket, józan tárgylagossággal csak a hordár tudta megítélni.

A magánzárka udvara más képet mutatott, mint azelőtt. Az egyik részét három emeletes magas fallal kerítették el. Abban a részben különleges foglyokat őriztek. Közük olyan lebukott ávósokat is, akiket féltettek a többi rab bosszújától. Az egymással szemben levő cellasorok ablakai már nem voltak bemeszelve, de a Dunára és az utcára néző ablakokon fenn volt a bádog ellenző.

Az épületnek még voltak házimunkásai s így elestem – a papok legnagyobb sajnálatára – a kibli hordástól. Hordár cellatársammal nemcsak jól megfértem, hanem örültem, hogy vele lehetek, mert a sok elbeszéléséből egy képet kaptam arról, hogy a dolgozó tömegek mennyire ellenségei a kommunisták kizsákmányoló munkarendszerének. Ő igazán kompetens személy volt, mert egész életét a legalacsonyabb munkakörben dolgozta le.

Eseménytelenül teltek a napok. A sétánál hiába „vegyültünk”, senki sem hallott semmit arról, hogy mi célból hozták ide. Néhány fiatal embert munkára osztottak be, de többségünkben a zárkán maradtunk.

A szemben levő U épület egyik zárkasora, amelyben viszonylag kényelmes emeletes ágyakban a dolgozók voltak, a mi zárkasorunkra nézett. Innen láttuk, hogy október 25-én senkit sem engedtek munkára. Mindenki egy általános hipisre gondolt vagy újabb átcsoportosításra. De nem történt semmi, még sétára sem engedtek ki. Este bőséges vacsorát kaptunk és alig fogyasztottuk el, nyílt a kisablak és a felügyelő beadott egy csomag cigarettát és gyufát. Bámultunk egymásra és kérdeztük magunkban, hogy mi történhetett, hogy a cigarettázás eddig nem volt megengedve és most ők adnak. Csak feleket mertünk szívni, mert nem tudtuk, hogy mennyi időre szól. Másnap reggel, mikor a kiblit kitettem a folyosóra, feltűnt, hogy az őrnök a sapkájáról hiányzik a vörös csillag és nemzetiszínű szalag van a helyén. Itt valami nagy változás történhetett. Délben bőséges pörköltet kaptunk és arasznyi nagyságú két-két darab lekváros lepényt, hogy nem tudtuk megenni. Este újból egy csomag cigarettát. Még senki sem tudta, hogy mi történt.

27-én reggel a dolgozó oldalról valaki átkiáltotta, hogy „Budapesten kitört a forradalom. Az ifjúság harcban áll az orosz csapatokkal.” Első pillanatban azt gondoltam, hogy valamelyik bedilizett társam képzelődése, de mikor láttam, hogy a szokástól eltérően, a felügyelők hallgatnak, kezdtem hinni. Egy másik fogoly megtoldotta az előző kijelentését: „Az intézetvezető megszökött, az ÁVH kirendeltség elmenekült.” Egyidejűleg minden felől nagy kiabálás, követelték a cellák kinyitását. Egyik zárkában elkezdtek énekelni a Szózatot, majd a Himnusz, amihez csatlakozott az 1600 rab. Felkapaszkodtunk az ablakok rácsaira és egymással szemben, az izgalomtól vagy az elszántságtól sápadtan, eltorzult arccal énekeltünk. Nem hiszem, hogy valaha lett volna egy ezerhatszázas tömeg, amely olyan mély átérzéssel és egyben mindenre elszánva énekelt volna: „megbűnhődte már e nép a múltat s a jövőt.”

Az éneklés befejeztével, a túlsó oldaliak megkezdtek a zárkák kitörését. Szétszed-

ték a vaságyakat és közös erővel, faltörő koszerűen, dönggették a kemény ajtókat. Az őrség fegyver nélkül teljesített az épületben szolgálatot és tehetetlenül szemlélte, hogy két zárkából kitörtek. A rabok elszedték tőlük a kulcsokat és kieresztették társaikat. Az osztályvezető, akinél a mi épületünkhöz vezető két rácsos kapu kulcsa volt, elmenekült. Kiabáltak át hozzánk, hogy legyünk türelemmel, jönnék értünk. De ki tud ilyen hallatán és láttán türelemmel lenni? Felkaptam a kiblit, kiöntöttem a tartalmát és teljes erőmből vertem az ajtót. Hordár barátom biztatott: „Üssed, üssed itt van a szikra.” Hallottam, hogy más zárkákban is így dolgoznak. A vaskiblik összetörték, de az ajtók nem engedtek.

A magánzárka rész cellasoráig négy kemény rácsot kellett volna áttörni, de nem volt mivel. Végül kerítették a konyháról egy fejszét és valahonnan egy vasrudat. Én az izgalomtól szédülten láttam, hogy sikerült átjönniük a mi udvarunkra. Itt már könnyű dolguk volt. Fejszével és vasrúddal a kezükben ráparancsoltak a félelemtől remegő osztályvezetőre, hogy nyissa ki az ajtókat. Az minden további nélkül engedelmeskedett. Elszedték tőle a kulcsokat s a másik négy őrrrel együtt bezárták egy cellába és kinyitották az összes zárkákat. Kint voltunk tehát, de csak az udvaron. Hátra volt még az utcára vezető két rács áttörése, de még ott voltak a fegyházat körülvevő őrtornyokban az őrszemek.

Az udvarra való kiszabadulásunk után feltörték a letéti raktárt és kezdtük a sokáig hordott rabruhát kicserélni, átöltözni. Én nem tudtam az enyémet használni. A csöves politikai barátaink beleélték magukat a hivatásukba és egymás után törték fel a különböző ruharaktárakat. Magamra vettem egy régi katona zubbonyt, cseréltem egy új bakancsot és kész voltam a kimenetre. Eközben hangok hallatszottak, hogy agyon kell verni az őrség tagjait. Ezek a hangadók a csöves politikaiak köréből kerültek ki. A nyugodtságukat valamennyire megőrzött emberek viszont azt kiabálták, hogy az őrség tagjait nem szabad bántani. Mi nem alacsonyodhatunk le odáig, ahol ők voltak. Majd ha sor kerül rá, a bíróságok előtt fognak felelni a gáztetteikért. Ez az álláspont győzött. Kieresztették a zárkából őket, de amikor már kimehettek volna, akkor sem mertek, mert féltek, hogy a lakosság meglincseli őket.

Vác lakossága hozzá volt szokva, hogy a hatalmas fegyház komplexumban állandóan síri csend uralkodik. Az események napján felfigyeltek a fegyházból kiszűrődő nagy zajra és kezdtek gyülekezni az épület előtti részen. Mikor látták, hogy a rabok fészegetik a kijáratí rácsokat, az összeverődött tömeg kezdett el kiabálni a tornyokban levő őrokról, hogy ne merjenek a foglyokra lőni. Valaki mégis lőtt és az elsőként a fegyházat elhagyó foglyok közül egyet agyonlőtek, egy haslövéllel került kórházba. Állítólag a fegyrintézet ávós orvosának a lakásáról jöttek a lövések.

Elmenetelem előtt még elszaladtam a konyhára, magamhoz vettem egy jó darab szalonnát, lekvárt és két kenyeret. Betettem a rossz háztízsákba, mert ki tudja, hogy meddig kell még bujkálni. Amint megyek kifelé, találkoztam J. préposttal.

– Domi, gyere velem.
– Hova?
– Megyünk a püspöki palotába.
– De hiszen tudod, hogy nem vagyok katolikus.

Vass József

– Az nem számít. Most itt nincs vallás, csak magyar.

Vele tartottam. Mikor az átkozott épületből kiléptünk, ott láttuk Vác lakosságának apraját-nagyját. Éljenek, nyakunkba borultak, simogattak és könnyeztek. Mindenkinél akadt pártfogója.

A hosszú fogság alatt sok minden iránt elfásultunk, lelkünk kissé megkérgesedett, de ezek láttán összeomlottunk. A szabadban tett néhány lépés után, lerogytunk a járda szélére és hiába kérdezősködtek, ölegettek, nem tudtunk szólni. Csak néztük egymást, eltorzult, rángatózó az ajkunk és peregtek a könnyeink.

Aztán erőt vettünk magunkon és elindultunk. Én egy régi katonazubbonyban és daróc nadrágban. A prépost piszkos, kifényesedett, gyűrött molyette fekete papi ruhában. Fején, a valamikor kalapnak nevezett palacsinta formájú valamint tíz napos szakállal úgy nézett ki, mint egy élő madárijesztő.

A püspöki palotában már több pap volt. Azok beszámoltak a történekről, és a kivetkőztetett, de háztartási alkalmazottnak engedélyezett volt apácák elkezdtek főzni, amit csak tudtak. A prépost bemutatott a püspök helyettesének, mert a kinevezett püspök már évek óta internálva volt és még nem került haza. Félszegen foglaltam helyet a nagy ebédlőasztalnál és nem hiszem, hogy valaha lett volna püspöki asztal, amelyet annyi ápolatlan külsejű és áporodott rongyos ruhájú ember vett volna körül. Eltávozásunkkor mindnyájan kaptunk néhány forint költőpénzt.

Délután elmentünk a városházára. Itt mindenki igazolványt kapott, amely szerint a fegyházból szabadult és lakóhelyére tart. Itt tudtuk meg, hogy a forradalmi tanács előző nap kérdést intézett a fegyház vezetőségéhez, hogy mennyi politikai elítélt van az intézetben. Azt a választ kapta, hogy az intézetben csak közbűntényeseket őriznek. Ők ezt nem hitték el és már másnapra tervezték, hogy meggyőződnek a fegyházban őrzöttek kilétéről.

A volt rabok nagy része elindult otthon felé. Mi budapestiek nem mehattunk, mert olyan híreket kaptunk, hogy bemeni veszélyes, mert még folynak a harcok. A prépost a püspöki palotában maradt, engem és egy másik társamat meghívott az egyik család. Itt jöttünk naponta többször össze, kicseréltük az értesítéseinket és latolgattuk a várható eseményeket. Felvetődött az

a terv, hogy a helyzet tisztázásáig menjünk át a Dunántúl nyugati részébe, mert ha az oroszok erősítést kapnak, leverik a szabadságharcot. Ebben az esetben átszökhetünk Nyugatra. Ezt elvetettük, mert mindenki a rég nem látott hozzátartozóit akarta előbb látni. Nem tudtuk elhinni, hogy az oroszok azt a pofont, amit a magyar nemzettől kaptak, csak úgy lenyeljék. De a rádió a legjobb híreket közölte. A kormányférfiak nyilatkoztak, hogy az oroszokkal tűzszünetben állapodtak meg, majd, hogy kivonulnak Budapestről.

Félénkek, bizonytalanok, gyámoltalanok voltunk. Eleinte nem mertem az utcán járkálni. Félttem, hogy a szemben jövő rendőr vagy katona elfog. De félttem az emberektől is. Bár mindenki barátsággal nézett reám, de az volt az érzésem, hogy csak azért teszik, hogy feljелеtsenek. Egyenesen megijedtem, amikor egy férfi váratlanul átölelt és húsz forintot nyomott a maromba. Azt hittem, hogy ÁVH nyomozó.

Egyik tanácskozás után többen elmentünk a borbélyhoz. Mindnyájunkat megborotvártak, de pénzt nem fogadtak el. Úgy jártunk egy vendéglőben is. Jóízűen megvacsoráztunk s mikor fizetni akartunk, a pincér közölte, hogy az üzletvezető egészségünkre kívánja a vacsorát: „az urak számlája rendezve van.” Szóval már urak lettünk. A piacon tíz év óta nem látott és nem evett gyümölcsöt akartunk vásárolni. A jó falusi asszony egy kisebb kosarat töltött meg és nem fogadott el pénzt. Megkérdeztem, honnan tudja, hogy kiszabadult rabok vagyunk? „Látom én lelkem a sápadt arcukról és mert valahogy nem úgy mozognak, mint más ember.”

Kettő napi tépelődés után többen kiálltunk az országútra és valami járművet vártunk. Egy tehergépkocsira sikerült felpréselni magunkat. Budapest felé menet, minden községben megállították az autót és 16-17 éves fegyveres gyerekek mindenkit igazoltattak. Sötét este volt, mikor a körút és az Üllői út kereszteződésénél leszálltam. Majdnem ugyanaz a kép tárult eléem, mint amit 1945 februárjában otthagytam. A körúton kilőtt lövegek, felszakított villamos sínek, leszakadt vezetékek. A Mária Terézia (most Kilián) laktanya előtt kilőtt orosz tankok, autóröncsok, megszenesedett hullák feküdtek a törmelékek között.

Részlet a szerző Az ő foglyuk voltam c. könyvéből. Magyar Napló, Budapest, integratio, Wien/Bécs, 2024., 287 oldal.

Jánosi Zoltán ünnepére

Jánosi Zoltán, az örökifjú irodalomtörténész, esszéista, író, szerkesztő, tanár, egykori főiskolai rektor hetvenéves. Mágikus születésnap: egykori mesterei, Görömbei András, illetve Czine Mihály nem érték meg. Jánosi Zoltán azonban szerencsére itt van közöttünk; hatalmas életművének építménye mögött látni velünk a tanárt, a költőt, a novellistát, a kritikust, a gondolkodót, tudóst, az embert, aki nagy utat tett meg a pályakezdő *Életveszély* kötet (1984) novelláitól az *Antigoné gyűrűi* (2022) több mint hétszáz oldalas tanulmánygyűjteményéig. A két kiadvány között eltelt harmincnyolc alkotó esztendőben a magyar irodalomtudomány és -kritika megkerülhetetlen alakja lett. Legfontosabb könyveiben (Nagy László *mitologikus költői világa*, 1996; *Idő és ítélet*, 2001; *Fűszál és mindenség*, 200; *Kő alatti fény*, 2005; „Szó-lítlak, hatyú”, 2006; *Barbárok hangszerén*, 2010; *Kutyák a babakocsiban*, 2015; *Ratkó József*, 2016; *Oláh János*, 2018; *Örvénylő himnuszok*, 2020) kiforrott az az értelmezői nyelv és értékkutató magatartás, amely elidegeníthetetlenül az övé. Mert műveiben úgy beszél az irodalomról, nemzeti-történeti jelenségekről, hogy eszmeifuttatásai metaforafényével hatásosan világítja meg a legsúlyosabb kérdéseket is.

Mindig büszkén vallotta, hogy a „debreceni iskola” neveltje: Görömbei András tudói ethosza személyes példaként jelent meg számára. Művészet-felfogásának alakulásában jelentős szerepet játszott az „élet-elvű”, a „cselekvő irodalom” eszméje. Érzékennyé vált olyan életművek iránt, amelyekben meggyőződését megvalósulni látta. Az évek-évtizedek során Nagy László, Csoóri Sándor, Németh László, Ratkó József, Oláh János példaadó oeuvre-je dimenzióinak felmutatása mellett egyrészt a magyar líra és próza olyan mértékadó alakjainak nyomába szegődött, mint Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Krúdy Gyula, József Attila, Tamási Áron, Weöres Sándor, Pilinszky János, Páskándi Géza, Szilágyi Domokos, Tornai József, Nagy Gáspár. Értelmezte Serfőző

Simon, Szécsi Margit, Ágh István, Kiss Benedek, Kovács István, Mezey Katalin, Kiss Anna, Iancu Laura, Vári Fábián László művészetét, vallatta a Hetek s a Kilencek törekvéseit, értékelte Majoros Sándor, Finta Éva, Deák Ernő, Árkossy István, Szentmártoni János munkáit. A recenzált, köszöntött, elő- és utószavazott írók, költők, képzőművészek több tucatra rúgó névsora arról győzi meg az olvasót, hogy lássa: értékelmutató makacssággal, példaadó alapossággal tartja számon szűkebb-tágabb környezete szellemi életének minden fontosabb alakját.

Munkásságában kiemelkedően fontos helyet foglal el – a magyarság sorskérdéseivel való vívódás mellett – a világirodalmi perspektíva, a folklórhagyomány, s az archaikus kultúrák magyar irodalomra való hatásának vizsgálata. Ama nemzeteken, sőt kontinenseken átívelő, mítoszi ihletettség felismerése, amely – Nagy László költészetéből kiindulva – García Lorca törekvésein át a latin-amerikai prózában is tetten érhető. Jánosi a peremvidékek irodalmát éppúgy beemeli látókörébe, mint a centrumokét. Érdeklődésének homlokterében ott találjuk a „bartóki modell” megvalósulási lehetőségeinek analízisét.

Írásai a magyar esszéahagyomány legjelentősebb alkotóihoz társíthatók: Németh László, Csoóri Sándor, Görömbei András nagy távlatokat átfogó, hatalmas műveltséganyagot görgető, mégis olvasmányos műveit juttatják eszünkbe. Távol áll tőle az irodalomról való beszédet a filozófiai elvontság szférájához közelítő attitűd. Arra törekszik, hogy mondanivalója a reménybeli olvasót ne csak elgondolkodtassa, hanem esztétikai élményt is nyújtson számára.

Jánosi Zoltán pályáján nem egyszer vállalt nehéz feladatokat: a Kölcsey Társaságnak 2003-tól alelnöke, 2011-től 2018-ig elnöke, 2017-től 2024-ig a Magyar Napló folyóirat főszerkesztője, s a Magyar Napló Kiadó irodalmi vezetője volt. Reméljük, Isten kegyelméből még nagyon sokáig itt lesz közöttünk és számos írással gazdagítja majd a magyar kultúrát.

KARÁDI ZSOLT

Fried István köszöntése

Fried István tanár úr idén augusztusban ünnepelte 90. születésnapját. Tanítványai és kollégái szeptember elején Bécsben tudományos konferenciával tisztelegtek az „élő legenda” előtt, megnyitva a köszöntések sorát, melyek Budapesten és Szegeden folytatódnak.

Fried professzor nemzetközileg elismert tudós, aki maradandót alkotott a magyarságtudomány, az összehasonlító irodalomtudomány, a szlavisztika és a germanisztika területén. Gazdag tudományos életpályája az Eötvös Lóránt Tudományegyetem bölcsészkarának hallgatójaként kezdődött, majd tanárként dolgozott, aztán az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa volt, 1981 óta egyetemi oktató, s ma is a Szege-di Tudományegyetem bölcsészkarának Összehasonlító Irodalmi Tanszékének emeritus professzora.

Több tudományos testület tagja, többek között a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Bizottságának társelnöke, és számos díj, köztük a Herder-díj tulajdonosa.

Számtalan publikációja, könyvek és folyóiratcikkek sora, emellett előadásai, hozzászólásai, személyes jelenléte meghatározó irányt adtak a legkülönbözőbb, korszakokon és nyelvi határokon átívelő tudományterületek számára. Minden egyes tanulmánya mélyebb kulturális összefüggésekre világít rá, ezáltal új perspektívákat nyit a közép-európai irodalmak kutatásában. Átfogó életművének metaforájaként értelmezhetjük 2014-ben megjelent könyvének címét: *Bolyongás a (kelet-)közép-európai irodalmi labirintusban. Egy soknyelvű, sokműveltségű régió „természet”-rajza*.

2024. szeptember 2–3-án a Collegium Hungaricumban megrendezett német nyelvű konferencia témája Fried tanár úr egyik fontos kutatási területéhez, Magyarország történelmi többnyelvűségének vizsgálatához kapcsolódott, *Mehrfache Bindungen und Verflechtungen im Königreich Ungarn* (Többszörös kapcsolatok és összefonódások a Magyar Királyságban) címmel. Fried István számos tanulmányában olyan írókkal, költőkkel, tudósokkal, művészekkel, kultúrateremtő értelmiségiekkel foglalkozott, akik a soknemzetiségű és soknyelvű országot az európai kultúra egészében pozíció-

nálták, és mindenekelőtt a német nyelvtérülethez kapcsolták. A modern nyelvi nemzetek kialakulásával az utódállamokban új identitásminták és kulturális kánonok alakultak ki, és azok az úgynevezett hungarusok, akiknek anyanyelve nem magyar volt, de identitásukban elkötelezetten kötődtek a Magyar Királysághoz, elfelejtődtek a kollektív emlékezetben. Fried István az egyik legtermékenyebb és legnagyobb hatású tudós, aki ezeket az elfeledett magyarokat visszahozta a tudományos diskurzusba Magyarországon és Ausztriában egyaránt. A bécsi jubileumi konferencia a két- vagy többnyelvű magyarok összetett identitásstruktúráit, valamint a Magyar Királyságon, a Habsburg Birodalmon és Európán belüli sokrétű hálózataikat tematizálta. Jelenlétüket a magyar kultúrában nem a nemzetépítés folyamatával kell szembeállítani, hanem párhuzamos jelen-séggként kell rájuk tekintenünk, s meg kell látnunk, milyen módon álltak kölcsönhatásban a magyar nyelvű kultúrával, hogyan gazdagították azt, s milyen fontos szerepet játszottak közvetítőként a magyar kultúra európai integrációjában – ahogyan azt Fried István írásai és megszólalásai újra és újra világossá tették és teszik számunkra.

A tanár úr munkássága továbbra is iránytű marad az irodalomtudomány számára, az a tudás, amelyet több évtized alatt összegyűjtött és továbbadott, ma is meghatározó.

Lenyűgöző tudásával ezúttal is elkápráztatta hallgatóságát, „élő lexikonként” minden témához érdekes adalékokat fűzött hozzá, de, ami fontosabb, most is lényeges összefüggésekre hívta fel a figyelmet. Megszólalásait, mint mindig, finom humorral fűszerezte.

A tudományos tanácskozás utáni kötetlen ünnepségen barátok, kollégák és tanítványok személyes hangú köszöntő beszédeiben meglevenedett Fried István sokoldalú pályájának sok érdekes momentuma. Deák Ernő kiemelte, hogy évtizedek óta ír cikkeket a Bécsi Napló számára.

Isten éltesse Fried tanár urat még nagyon sokáig egészségben és szellemi frissességben, és reméljük, hogy még nagyon sokáig olvashatjuk újabb írásait, többek között itt, a Bécsi Naplóban is.

BLASKÓ KATALIN

KELEMEN ERZSÉBETRŐL SZÜLETÉSNAJPA ALKALMÁBÓL

dő Kelemen Erzsébet Bertha Zoltán ihletett tanulmányát is beleértve, az írás polihisztor. Közös, keresztény, modern konzervativizmust és hazafiságot vállaló sorsunk emblémája lehetne a kései és a rendszerváltozás határdátumán túli valódi pályakezdés.

Kelemen Erzsébet eddigi életművének zászlóshajója a költészet, első verskötet, az Engedj Uram házad közelébe 1995-ben 31 éves korában látott napvilágot. A Pillangók című kötet képverseivel, mandalaival együtt híven tükrözi, hogy a konzervatív világnézet harmonikusan szimbiózisban él a formai kísérletezés-sel. A költői oeuvre a maga polifóniájával és gondolatgazdagságával Kelemen Erzsébetet korunk katolikus, spirituális költészetének meghatározó, egyik legjelentősebb képviselőjévé avatja.

Kelemen Erzsébet irodalomtörténész-ként, esztétaként is avatott ismerője az avantgárd irodalomnak azonos szinten műveli és magyarázza az irodalmat.

Nem véletlenül emeljük ki a gazdag horizontból a Geszteméni magányról valló emblematisz költeményt. A VI-ASZPECSÉT című verskötetből néz szembe velünk a megrendítő, dermesztően egyszerű, szike-pengeéles költemény, a Geszteméni magány, a szereplő csúcsteljesítménye.

Erzsike a drámáival igencsak felkorbácsolta korunk állóvíznek aligha mondható közéletét is. Nem véletlen, hogy a Geszteméni magány címet adta Teleki Pálról szóló drámájának is A félmúlt történetének újra és újra felbukkanó súlyos erkölcsi alapkérdése, hogyan kell megítélnünk azokat a megtévedt embereket, kik júdási árulást elkövetve besúgóvá váltak az állampárti diktatúrában. Kelemen Erzsébet nem tér ki a súlyos dilemma elől, három változatban írja meg a Happy birtidat című spiclidrámát.

Amint látjuk, e szelíd konfliktuskerülő kislányküllemű író nő lépten-nyomon konfliktusgerjesztő és műfaji határokat

sértő műveket teremt. Kelemen Erzsébet a nagyregény műfajában írt egy remek pszichotrillert *Itt ragadt lélek* címmel, amely egyszerre vall korunk fantomjáról, s a látomások szintjén a világtörténelem legsötétebb kommunista diktatúrájának ebese, hortobágyi lager-pokolbugyairól. Az *Alabástromszinű falak* című legújabb könyve bizonyítja, hogy a nagypróza mellett képes annak költészetét, a novellát is magas szinten művelni, Szintézis igényt mutat a sokrétű alkotás, szerepelnek benne villanásnyi szkeccsek, magas szintű tárcák, csattanós novellák, rövid és hosszúelbeszélések, sőt, mini regények is.

Erzsike immár decens külsőjét szinte meghazudtolva robusztus életművet teremtett. Amit zárszóként minden-nél fontosabbnak tartok: irodalmunk meghatározó írójaként is megmaradt kedves, közvetlen igazi szívembernek. LÉLEKBEN KERESZTÉNYEK. Ennél aligha kaphat költő szebb születésnap ajándékot a TEREMTŐTŐL. ISTEN ÉL-TESSSEN, DRÁGA ERZSIKÉM!

PÓSA ZOLTÁN

Erzsike, kiváló író társam, kivel együtt vagyunk sorstársak, mint keresztény, nemzeti elkötelezettségű alkotók, nagyon sokat jelent nekem. Most, hogy emez örökifjú kislányküllemű költő, képzőművész-képversíró, prózaíró. anya, nagymama kerek évfordulóhoz érkezett, hadd mondjam el, mint jelent nekem ő, a barát, a sorstárs, az írói tet-testárs.

Kelemen Erzsébet (Edelény, 1964. június 30) életútja és életműve híven példázza azt a szomorú alapigazságot, hogy a keresztnységet, a magyar nemzet iránti elkötelezettséget teljes mellszélességgel vállaló alkotóember valóban a lehető lerögzősebb utat választja e világban. Megkésettisége a pártállami években szükségszerű volt, s a modern konzervatív világnézet még ma sem számít csúcsra járatott ajánlólevélnek a kiadók és a szerkesztőségek jelentős részében. Az immár húsz önálló, egy második kiadású, s az általa alkotó szerkesztett L Simon László olvasókönyvvel együtt huszonkét önálló könyvvel rendelkező, szinte minden írott műfajban jeleske-

A MÁSIK JÓKAI

Igen divatossá vált, úgy a múltban, mint manapság, hogy megemlékezzünk híres emberek kerek születési vagy halálózási évfordulójáról. Ez történik ásvai Jókai Móricz ill. Jókai Mór (1825–1904) esetében is.

Jókay József (1781–1837) ügyvéd, táblabíró és nemespulai Pulay Mária (1787–1856) ötödik gyermekének élete Komáromban kezdődött, ahol született. „Milyen anyagi élet volt annál a mi házunknál! Sohasem hallatszott ott egy hangos szó. Testvéreim szerették egymást, engemet annál jobban.” Így nyilatkozott visszaemlékezéseiben „Az én életem regénye” művében. Gyermekéveit ebben a védett puha, meleg otthonban, boldogságban, megértésben, szeretetben élte és ez így is folytatódott. A félénk, gyermeki társaságot nem kedvelő, szép, szőke kisfiú bámulatos gyorsasággal fejlődő szelleme az elemiben, az evangélikus középiskolában a gimnáziumi declinisták – matematikai ismeretek – majd conjugisták – ragozások ismerete – soraiba lépve, akár a szomjas föld az esőcseppet, úgy szívta fel a tudást. Kedvtelést talált a verselésben, a rajzban és a festésben, mivel szép képeket és rajzokat látott az Eszterházy kastélyban, ha az uraság nem volt otthon. Még komáromi, iskolai éveiben találkozott Sörös Lajos professzorral, kinek magyaros észjárása, érves logikája, derült világnézete jelentős hatással volt a 10 éves ifjúra. És Móricz olvasott mindent, amit csak kapni lehetett: Tell Vilmost, a Kultsár-féle kölcsönkönyvtárból, az első történelmi regényt Scott Walter, Ivanhoe-ját, Dickens Pickwick club-ját, Dumas-tól a Három testőrt, Cervantes és Shakespeare művei sem hiányozhattak a listáról, annak ellenére, hogy ez az utóbbi irodalmi „koszt” nehezére esett.

Ma azt mondanánk, hogy Jókay 1835-ben diákcsera programban vett részt, így került a komáromi diák nyelvtanulás céljából két esztendőre Pozsonyba és Zsigmondy Sámuel ágostai evangélikus lyceumi tanár gyermeke Komáromba. Az egyik a német a másik a magyar nyelvet akarta elsajátítani. Pozsony, a magyar királyság fővárosa, Jókay szerint a „józan német polgárok városa”, így a polgárok alapvetően német nemzetiségűek voltak, míg a magyarok jobbára értelmiségiek vagy arisztokraták. Éppen az egyik fontos országgyűlés idején tartózkodott itt. A város az országgyűlések idején olyan volt, mint egy felbolydult méhkas, de ezután, az író szavaival élve, „az országgyűlésen kívül bizony igen csendes külseje a derék városnak”. Bécsi mintára dinamikusan modern nagyvárossá alakult át: a védművek lebontása után területe átalakult, modern ipari üzemek költöztek ide, paloták, hivatali épületek épültek gyors tempóban, megnyíltak a kávéházak, a bálokon új zenére, id. Johann Strauss és Josef Lanner dallamaira táncoltak. A diéták városa nemcsak Magyarországon történetében hagyott mély benyomást, hanem Jókai műveiben is. Regényei helyszíneül gyakran választotta Pozsonyt, az itt szerzett tapasztalatokat belefonta műveibe, az írott szó behatóan tükrözi a diéta Pozsonyra gyakorolt hatását.

Apja 1837-ben bekövetkezett halála után Móricz súlyos beteg lett, élet-halál közt lebegve fantáziált. Tanulmányaiban elmaradt, szomorúság köszöntött be a Jókay házba. A családnak segítségben nem volt hiánya: Vály Ferenc tanár úr – későbbi sógora – szárnyai alá vette a vonzó külsejű és szellemiekben sziporkázó ifjút. Három éven belül megtanult franciául, angolul és

olaszul, sőt retorikai és poétikai feladataiban jeleskedett puritán szigorúságú, de sokoldalúan és tudományosan képzett tanára irányítása mellett. 1841-ben a pápai evangélikus református főiskolába váltott, ahol szerencsés véletlen folytán nemcsak jeles tanárokkal, hanem tehetséges kortársakkal, mint Petrovics, azaz Petőfi Sándorral találkozott. Jókay 11 tantárgyból mindkét félévben kitűnő osztályzatot kapott. A főiskolai képzőtársulat, melynek tagjai, a hetenként beadott irodalmi műveket maguk adták elő és bírálták el, Móricz is tagja volt. Első szárnypróbálgatásait az intézmény érdemkönyve bizonyítja.

Jókay gyenge egészsége változásra kényszerítette az özvegy édesanyát, fiát Kecskemétre küldte jogot tanulni. És ebben a városban állt be a nagy változás: testben és lélekben megerősödve szorgalmasan tanult, visszatért életkedve, színielőadásokat rendezett, rajzolt, festett. Memoárja igazolja ezt az új életszakaszt: „Itt lett belőlem ember! Itt lett belőlem magyar író.” 1843 -ban találkozott újból Petőfivel és útjaik kezdtek, ha rövid időre is, egybefonódni. A Zsidó fiú című darabja pályázatra készült, de idegen kéznek kellett ezt leírnia, hogy beadhassa a Magyar Tudományos Akadémiához. Petőfi segített, és a hála nem maradt el: lefestette barátját, olaj miniatúrát készített róla violaszínű sárga gombos frakkban. 1843 áprilisában indult el a magyar irodalmi „szupersztár” életkarrierje, hihetetlen magaslatokkal, de mélypontokkal is, amit nem kis mértékben befolyásolt a politika.

Még nem volt húszéves sem, amikor befejezte jogi tanulmányait és két esztendőre rá már ügyvédi oklevelet kapott és egy pert is megnyert szerencsésen. Ennyiben maradt a jogtudomány, mivel fölöttébb felvillanyozta az írás. Három szépirodalmi lap volt ebben az időben Pesten: a Pesti Divatlap, az Életképek és a Honderű, és Jókay Mór írásait mindegyiknél megtaláljuk. 1847-et írunk, kezdett a politikai élet forrósodni. Jó írók tolla ontotta a jobbnál jobb cikkeket, anyagi gondok nem voltak, ábrándoztak, terveztek, tele voltak új gondolatokkal, az „új szabadsággal”. 1848. március 15-én elindult a magyar forradalom és ugyanezen a napon lett Jókay Mór halálosan szerelmes Laborfalvi Róza, született Benke Judit (1817–1886) színésznőbe, inter arma silent musae avagy a nő a férfi sorsa. Ez a házasság az írónak menygyei boldogságot, az özvegy édesanyának nagy bánatot okozott.

Az Életképek lap befejezte pályafutását, ezért Jókay készséggel elfogadta a Pesti Hírlap szerkesztését, de itt már az igazi demokrata nevének nemesi y-t i-vel cserélte fel. A forradalom hömpölygött, Bécs megfőkezése után az osztrák hadsereg Pest ellen nyomult, ahol december 30-án a lakosság a Gellért hegy alatt sáncot emelt; több ezren dolgoztak a sáncon rangkülönbség nélkül, férfiak és nők, köztük Jókai és felesége. 1849 januárjában a házaspár menekülésre kényszerült, de Jókai továbbra sem adta fel a lapírást. Az ifjú férj és felesége mindenhova követi a forradalmi kormányt, de a világosi katasztrófa után regénybe illő bujdosásra kényszerült. A katonai kormány kíméletesebb volt az irodalmárokkal: Kossalkó János államügyész terjedelmes emlékiratban megvédte őket, kimutatta, hogy az irodalom nem vezette a forradalmat, csak visszhangja volt a közérzésnek. Ezért volt lehetséges, hogy

Orosz Annabella

1850-ben Sajó álnéven írhatott. Egy évvel később már saját neve alatt publikált, szerkesztett, alapított, népszerűsége napról napra nőtt. Három évvel később a Hölgyfutár számolt be arról, hogy eddig Jókai 45 kötetet írt 611 ívvel. Az írás és a politika egymás mellett egyenrangú szerepet kapott, aminek 1863-ban súlyos következménye lett, perbe fogták és elítélték, de ugyanez év áprilisában Ferenc József császártól kegyelmet kapott. Az üstökös folytatta diadalos útját, mint író, képviselő, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, számos irodalmi társaság tagja, ill. vezetője vagy alapítója.

A kiegyezés után, mint a szabadelvű párt tagja részt vett a törvényhozásban, ez hozta a főrendiek közelségét, de irodalmi tevékenysége se lankadt, olyannyira, hogy maga az uralkodó család, különösen Erzsébet királyné is szívesen olvasta magyarul Jókai regényeit, kedvence a Kárpáthy Zoltán volt. Rendszeresen részesült abban a kegyben, hogy személyesen vitte el műveit a királynőnek, legelőször 1869. április 11-én A szerelem bolondjai-t. 1876. január 30-án megint személyesen adta át az uralkodó feleségének Az élet komédiásai című három kötetes regényét, ajánlással, az Athenaeum Könyvkiadó gondozásában, Erzsébet családi címerével, kék selyem kötésben fehér tokban a budai palotában. Ebből a műből csak a II. kötet maradt meg – ma a Gödöllői Királyi Kastélymúzeum gyűjteményében – Erzsébet királyné egykori könyvtárából. A királyné dolgozószobájának könyvespolcáról 219 darabot Mária Valéria főhercegnő az Erzsébet Királyné Emlékmúzeumnak ajándékozott, többek között ott álltak Petőfi, Arany, Vörösmarty, Kisfaludy és Jókai művei. A budai palota súlyos bombázásokat szenvedett el a II. világháború során, így az Emlékmúzeum gyűjteményének nagy része is ekkor megsemmisült vagy eltűnt.

Az osztrák-magyar monarchia írásban és képből című vállalkozás 1885-ben hozta közelebbi ismeretségbe az írókat a trónörökösrel. Rudolf Jókait bízta meg a magyar kiadás szerkesztésével, amivel a gyakori személyes találkozás elmélyítette a két rendkívüli szellem kapcsolatát. Ferenc József fiának hirtelen halála nagyon megrendítette az írókat, ennek adott kifejezést május 5-én a Magyar Tudományos Akadémián tartott beszédében.

Jókai Mór nemcsak író volt, hanem jó kertész és gazda. 1853-ban Schweitzer János hangszerkészítő mestertől vásárolta az Egy magyar nábob honoráriumából először a bányatelket, majd Kárpáthy Zoltán regényének honoráriumából épült fel a Jókai

villa a Költő utca 23-ban a Svábhegyen. Büszkeség uralkodott a svábhegyi lakók – hivatalnokok, jogászok, írók, művészek, üzletemberek és számos vendéglős – körében hozzájárulva a budai villanegyed fejlesztéséhez, szépítéséhez; ez olyan erős és vonzó volt, mint maga a poézis, a művészetek vagy akár a jogtudományok. Így a kis Svábhegy déli lejtőin épült a bírók és ügyészek „lakótelepe”, köztük Csemegi Károly az első magyar nyelvű, átfogó büntetőjogi szabályozást tartalmazó törvénykönyv összeállítójának háza. Az 1854-es térképmelléklet és telekkönyvi összeírás sok illusztris villatulajdonost sorol fel, többek között a Karczag testvéreket – a villa Hild József építész munkája volt – vagy Steindl Imre ékszerészt, Eötvös József bárót és magát Jókai Mór-t. 1888-ban alakult az az egyesület, amely 1926-tól Svábhegyi Egyesület néven ismert, a Svábhegy felvirágoztatására és a társadalmi élet fellendítésére. Jókai haláláig elnökként szolgált támogatva az illesztis tagok terveit. Izgalmas kártyapartiknak, irodalmi vitaesteknek és társadalmi eseményeknek helyszínt adva az Eötvös villában. A kor szellemében biztosan fogadásokat is kötöttek. Vajon Jókai Mór rajzokban vagy portrékban fogadott? A fejlődéshez az 1874-ben átadott fogaskerekű is újabb lendületet adott. Egy negyedóra alatt felvontatta utasait a Városmajorból a felső végállomásig. Így fejlődött tovább az új villanegyed, olyannyira, hogy a „teaforraló masina” – Jókai után – egészen 1910-ig nyaranta közlekedett.

Természetszeretetének köszönhetően sok munkával és kitartással varázsolt virágzó gazdaságot, illatos- virágos- és gyümölcsös-kertet. „Óh, milyen nagyon szerettük mi a fákat!” ezekkel a szavakkal emlékezett vissza 1886-ban elhunyt feleségére, aki amióta 1859-ben visszavonult a színpadtól nagy segítségére volt a „tündérkert” megteremtésében. Az utókorra már csak néhány rózsatő maradt, amit az író ültetett, a prэшáz, ahol egy emlékszoba őriz néhány Jókai emléket, egy kerti pihenő egy malomkő asztallal mellette oroszlanos kőpad, a kertben Róna József Anakreon szobra, melynek arcát Jókairól mintázták, de már senki nem beszél a legendás szüretekről és a vendégekről, második fiatal feleségéről, Grósz (Nagy) Belláról (1879–1947) aki felbolygatta a közvéleményt. Jókai erre a megbotránkozásra csak a maga módján felelt; Öreg ember nem vén ember szerelmi vallomással.

Források: Mikszáth Kálmán, Jókai Mór élete és kora; Jókai Mór, Az én életem regénye; Kaján Marianna, Jókai Mór regénye Erzsébet királyné könyvtárából.

RUMPLER DIÁNA

MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR

DOBRONYÁRÓL BALASSAGYARMATRA

Részlet egy készülő 21. századi lovagregényből

Hajnali derengésben keltünk, elláttuk a lovakat, kissé kapkodva reggeliztünk, nyergeltünk. Az eső elállt, Krisz kocsija viszont beleragadt a felázott rét sarába. Éppen erre jött egy terepjáró, kérésünkre kihúzta. A zarándoklatunkat kísérő, sok apró csodával határos egybeesés egyike volt ez is. Vendég-látóinknak csodás érmekeztünk, akik láthatólag nagyon örültek ennek. Ezzel fizetünk. Az égi valuta hosszú távú befektetés, erről ismét megbizonyosodtunk.

Az egysávos aszfalton a lovakat vezetve indultunk, hogy kijuthassunk a főútra. Később földutakat találtunk, és nyeregbe szálltunk. Most azonban kedvezőbbnek tűnt az aszfalt, mivel a földutak feláztak, nehezen haladhattunk rajtuk. Lovainkon meg úgyis volt patkó. Csak úgy csattogtak a paták a magyar határ közelében. Valósággal úsztunk lovainkkal a napfényben. Oldalra néztem. Mellettünk a réten őz szaladt át. Közben ki másra gondolhattam volna, mint Assisi Szent Ferencre, akinek fiai még életében, 1223-ban megtelepedtek Ma-

gyarországon. Hirtelen arra gondoltam, illő volna, ha himnuszával lépünk be a zarándoklat utolsó országába. Társaim nem kis tetszésére énekelni kezdtem:

*Amikor Isten Szent Ferencet hívta
akkor ő elhagyta mindenét
és messzi tájak visszahangozzák lágyan
a madárrakkal vidám énekét.*

*Hogyha mindenedet elhagyod a világon,
Istennel te vagy úgyis a leggazdagabb
úgy élj, hogy segíthessél másón,
s a szíved legyen mindig tiszta és szabad.*

*Későbbben aztán jöttek rendre társak,
segítő bátor apostolok,
koldusszegény mind, de a nagyvilágnak
szívébe lopták ezt a dallamot.*

*Hogyha mindenedet elhagyod a világon,
Istennel te vagy úgyis a leggazdagabb
úgy élj, hogy segíthessél másón,
s a szíved legyen mindig tiszta és szabad.*

Vágyakkal terhes keserű szívűnknek

*elkelne néha egy jó barát
ki lelkünk újra vidámmá tenné ha
énekelné Szent Ferenc dalát:*

*Hogyha mindenedet elhagyod a világon,
Istennel te vagy úgyis a leggazdagabb
úgy élj, hogy segíthessél másón,
s a szíved legyen mindig tiszta és szabad.*

(Szöveg és dallam: P. Szedő Dénes OFM)

Csapatunk vidáman skandalta utánam a refrént, miközben egyre közelebb ügetünk a határhoz. Lovaink mintha érezték volna, egyre közeledik a cél. A lassan lemenő Nap fényében haladtunk újabb álomásunk felé.

Ha megálltunk, akkor olyan helyen, ahol az állatok jóízűen leghettek, míg mi ittunk valamit, főleg kávét, sört, kofolát – a csapolt, gyógynövényes üdítőt, amit kizárólag ebben az országban lehet kapni. Ezzel is szépen telt az idő, nem csoda, ha útközben talált bennünket ma is az este.

Az utolsó tizenöt kilométert fejlámpákkal ügettük végig. A határátkelőn szlovákok és magyarok néztek ránk furán autóikból. Volt, aki kikiabált, de nem értettük, mit mondott. Mondhat bárki bármit Magyarországról, jólesett hazaérkezni. Az átkelő aszfaltján golyósóróként csattogó patkóvasakkal zúdultunk át Balassagyarmatra, ahol másnap ünnepségekkel vártak minket a lakosok. Négy kilométert kellett még haladnunk lovainkkal a város túlsó felén álló lovardáig, ahol istállóba köthettük őket. Ez volt a legjobb megoldás ilyen esőre álló időben. Az udvaron bográcsban főtt a vacsoránk, ami után lepihent a csapat. Elalvás előtt még felkeltem, és kísétáltam az udvarra. Valami megmagyarázhatatlan nyugalmat éreztem, hogy erdélyi magyarként beléphettem tágabb pátriámba. Odafele az égen ezernyi csillag villogott. Emberek, állatok aludtak. A környéken csend honolt. Egyedül egy bagolyfióka ismételt, panaszos kiáltása törte meg újra és újra az éjszakát.

Még lenn zsibognak az őszi kertben, futkosnak a halálra szánt fűvön, a hervadó dáiák és sarkantyúvirágok fáradt kelyhei között. Labdázna, bújócskázna, négyen, hatan, nyolcan. Felszabadultan, öntudatlanul búcsúznak a hosszú szabadságtól, a nyártól.

Az ablakból nézem, hogyan tombolják ki magukat, Kiabálnak, birkóznak, dühöngnek, vitatkoznak, szipognak, nevetnek, összevesznek, kibékülnek. Ma nagyon rosszak, szinte megvadultak. Figyelem meggyőző alkudozásait egy-egy új játék kezdeténél. Mutogatnak, hadonásznak, szerepeket osztogatnak. Figyelem, hogy az egyik percben még az álnok farkasról kiabálják: „híd alatt lakik, aranytálban mosakodik, kiscica farkába törölközik”... A másik percben már kötelek húznak, apró kavicsokat dobálnak, aztán elég abból is.

- Mit játszunk ezután? – tanakodnak kigyúlva.

- Papás-mamásdit – javasolja óvatosan Évike, és érződik rajta, hogy a mama szerepét ő szeretné betölteni.

A papa szerepét az egyik fiú vállalja a nagyok közül. Gyermek és doktor bácsi nem akad.

- Á – fanyalognak többen – fussunk inkább versenyre.

SZÁRAZ PÁL

Nem ér a nevem

- Gyereknek megfelel Viki baba – makacskodik a kislány – csak doktor kellene még.

- Hát jó, én leszek a doktor – mondja beleszóval hangon az egyik fiú. – Na kezdjük! De hol van Viki baba?

- Hozom! – mondja boldogan a kislány, és szalad az emeletre.

- Na, végre sikerült az egyezés! – sóhajtok és elszaladok az ablaktól, hogy előkészítem Viki babát, mire kislányom felszalad a lakásba. Összekapokodom a baba holmiját, az egészségügyi ládikóból pólyát, háromszögletű kendőt, fertőtlenítőt port kotrok elő (erre feltétlenül szükség lesz). A fogasról kalapot emelek le, jó lesz a „papának”.

A csengő fülsüketítően berreg. Ajtót nyitok, s a kislány szalad a babáért, kigyúlva kapkod a holmik után, és folyton csicsereg: „Adjuk rá Vikikére azt a szép zöld selyemruhát, az olyan szép, azt én varrtam! Meg a kis kabátkát is, amit tegnap alakítottam át, és légy szíves, egy párnát is adj, amire lefektetem őt, hiszen beteg lesz szegényke...”

Évike szorosan magához öleli Viki babát a többi holmival együtt, és szalad le a kertbe. Ismét az ablakhoz megyek. Figyelek.

GEREBEN FERENC

Olvasónaplómból

(Déry Tibor az öregedésről)

lásban megmaradt öreg cseléddel. Mindkét dikció színjáték, de ebbe Dérynél az is belefér, hogy lopással vádolja meg az öreg Zsófit. (A vád persze itt sem veendő teljesen komolyan, de „belefér” a narrációs normába.)

• 2020. május 10. vasárnap

Kiolvastam a *Kedves bópeer*-t. A korábbi véleményemet fenntartom, de most egy kicsit differenciáltabban látom a dolgot. Kétségtelen, hogy az öregedő férfi az öregedését elsősorban a nőkhöz való viszonyán méri le. Déry hetvenen túli író-hőse a könyv első felében még majdnem magáévá tudja tenni a felkínálkozó fiatal író-aspiráns hölgyet, de csak majdnem. Kissé kárörvendve figyeli ismerősei hanyatlását. Amikor fia és menyé – Svájból hazatérve – hozzá költözik a Pasaréti villába, plátóian beleszeret ifjú menyébe, aki nem csak tiszteli benne a nagy író, hanem gyermekien szereti is; és amikor a nagy hongkongi influenza-járvány

A gyerekek már türelmetlenek. Egyszer csak megjelenik a „mama” sugárzó szemmel, Kíváncsian veszik őt körül, nézegetik, fitymálják a babát, de nem szólnak semmit. A „papa” a kalapot, a „doktor” Viki babát kapja ki az Évike kezéből. Ki-ki a maga zsákmányát vizsgálgatja. A doktor forgatja, lóbálja a „beteget”, elhúzza a száját, öszszeráncolja a homlokát, hunyorít egyet, és komisz, gúnyos nevetés felhallatszik az emeletre, még engem is szíven üt.

Viki babát felmutatják, dobálják, lóbálják a levegőben, és Évike szívét megsebző nevetésük egymásra ragad. Viki baba zöld selyemruhája leng, viharzik. Haja kóc, arca fura, szeme félig nyitva, műanyag babatest elővillan. Évike bús kék szemét sűrű könnyek áztatják. Arca eltorzul a fájdalomtól. Megtörtén áll a kacagó gyerekek között, és gyötrődve nézi Viki baba megcsúfolását...

No ne bőgj! Itt van a vacak babád! Ezt szántad te gyerekek? Csúf, formátlan, rongygubac a te Vikikéd. Nnnna, de hagyjuk az egészet! Bújócskázni fogunk! Hatvanig számolok – mondja ki megfellebbez-

hetetlen döntését a „doktor”. – Tedd le a gyereket és bújj! A hunyó a bejárat mellett falhoz hajítja a fejét és számol. A kislány körülnéz, babáját a kebléhez szorítja, várja, hová bújnak a többiek. Ezt a pillanatot akarja kihasználni. Szeretné visszacsempészni Vikit békés otthonába. Fél lábbal már a bejárat ajtaján van. A hunyó elkiáltja magát – hatvan. Évike megrezzen. A hunyó elkapja őt. „Mevagy, megvagy! Te vagy a hunyó!” – ráncigálja a kislányt, aki ösztönösen védi a babáját és vadul kiabálja: „Nem ér a nevem.”

A többi gyerek is elővánszorog, és mindannyian ráncigálják. „Te vagy a hunyó, nem menekülhetsz!” A kislány ránt egyet magán, nekiiramodik a lépcsőháznak, és zokogva kiabálja: „Nem ér a nevem.”

Még mindig ott állok az ablaknál, nézem a letaposott kertet. Évike zokogása a velőmig hat. Megborzongok. Eljövök az ablaktól, hogy a segítségére siessék. Hiszen a gyerekek, meg kell őt védenem!

Aztán mégsem teszem, Megállít a gondolat: Edződjék csak meg, míg időben van. Felnőtt korában úgysem kiálthatja, hogy nem ér a nevem...

A szerzőt 70. születésnapja alkalmából legutóbbi kötete, az Egy ember új élete egyik novellájának közlésével köszöntjük!

az más kérdés, hogy nem mindig emlékezem rájuk!) Érdekes látnom, hogy a hetvenes években mit tartottam fontosnak megjelölni benne, mindhárom helyen Déry öregkori kiábrándult életbölcssége szólal meg. A „nemes eszméről” mondja: „*aki kíséretükbe szegődik, abból előbb-utóbb óhatatlanul vagy gyilkos, vagy áldozat lesz.*” (20.p.) Beteglátogató íróháza hősi írószövetségi díszelnökké jelöléséről beszél, „ha a minisztérium is hozzájárul.” Mire az író fanyar önjellemzése következik: „*Hogyne járulna hozzá – mondtam finoman mosolyogva. – A minisztériumnak olyan emberre van szüksége, aki látszatra ellenzéki ugyan, de lényegileg mindent megtesz, amit kívánnak tőle.*” (177.p.) Az elköltöző fiatalokat pedig a hatalom tiszteletére inti: „*Semmi esetre se bíráljuk, veszélyes lehet!*” (204–205.p.) Ő csak tudja: egész életében folyton konfliktusba került a hatalommal: hol ezzel, hol azzal, mígnem öreg korára megnyugodott a kebelén.

Mindazonáltal életem egyik legnagyobb olvasmányélményét: a *Szerelem* c. kötetet Dérynek köszönhetem...

• 2020. május 6. szerda

A nagy pandémia közepette a jegyzeteimet rendezem. És ahogy befejeztem Szabó Dezső *Életeim*-et, elkezdtem Déry Tibor *Kedves Bópeer*-ét, amely nemrég „polcmászás” közben akadt a kezembe. Amikor *Illyés Kháron*-ját olvastam, a Déry-mű is felkerült a „balkancslistámra”, de a szándék megvalósulásához kellett a véletlen is.

Benyomásom szerint Illyés öregedése rokonszenvesebb, szemérmesebb, humánusabb, mint íróháza. Déry meglehetősen exhibicionista és cinikus: szinte kéjeleg az öregedés gusztustalan testi jegeinek (pl. az elcsöppenő orr) leírásában. Először csak másokon szereti észlelni ezeket, aztán – amikor megjelenik a színen a fiatal svájci meny – szinte mazochista módon magán is siet kimutatni. Persze ebben a szereptúlajzásban az is benne van, hogyha ilyen önkínzó alaposággal tudom ábrázolni esendőségeimet, akkor valamennyire még uralni tudom azokat. (Meg hát az istenért: foglalkoztatok egy kicsit velem!) Az is jellemző, hogy a két író hogyan beszél a régi időkől mindkét csa-

MARGARETE WAGNER

Eiber Antal az egészség- és kultúráközvetítő

A magyar-német orvos és író Eiber Antal ill. Anton (1833–1877) részletes életkörülményeiről csak szörványok állnak rendelkezésre. 1864-ben, harmincegy évesen Carl von Wenckheim gróf (1811–1891) házi orvosaként is szolgált. Bár nyugdíjasan a pesti Szent Rókus Kórház második legismertebb orvosa volt, de saját praxist is vezetett a Pesti Hal tér 1. szám alatt, ahol a „titkos betegségek”, azaz a nemi betegségek gyógyítására szakosodott, és tagja volt a Magyar Királyi Természettudományi Társaságnak.

A józsefvárosi József u. 66. szám alatt saját házában élt, ahol végül 44 évesen, rövid betegség után elhunyt. Katolikusként a Kerepesi temetőben talált végső nyughelyére, amint az a közeli hozzátartozói által nyomtatott gyászjelentésből is kiderül, amelyről felesége és fia rokonként hiányzik. 1865-ben, fia nevében is kiadott dr. Eiber egy közleményt, miszerint kifizette a váltótartozását, ezért a nevén még forgalomban lévő összes többi váltó hamis.

A maga idejében orvosi írárok sikeres szerzője volt, főleg, mert olyan témákkal foglalkozott, amelyek akkoriban tabuk tárgyát képezték. A nemi betegségek és kezelésük (1861) négy kiadásban jelent meg, csakúgy, mint az anatómiai képekkel gazdagon illusztrált népszerű tudományos munka, a Human Reproduction (1862) című. A *szexuális élet titkai és veszélyei* (1867) függelékkel *A koli fertőzés és a rodet fertőzés elleni óvszer* 7 kiadást ért meg, míg az *Egészség a legdrágább kincs* címmel a háztartások számára készített illusztrált egészségügyi kalauzát, sok recepttel és illusztrációval, önköltségi áron nyomtatták.

E szakirodalom mellett az esztétika területén is tevékenykedett. Például számos magyar költő versét fordította németre, főként a nagyon gyorsan forradalmi és nemzeti költőként ünnevelt Petőfi Sándor (1823–1848), valamint Garay János (1812–1853) újságíró és romantikus költő műveit. Olyan alkotókat, mint a magyar nemzeti dráma alapítója, Kisfaludy Károly (1799–1830), a szerencsétlenül járt költő, Vachott Sándor (1818–1861) és a Petőfi-epigon Tóth Kálmán (1831–1881), aki közel állt az 1848/49-es szabadságmozgalomhoz. A fordítások mellett Eiber saját, többnyire hazafias verseket is írt, így a témaválasztásban mindig a magyar elem dominált, legyen történelmi, hazafias, népi vagy földrajzi.

Öt politikai versből álló ciklust is készített öt prominens, de kudarcot vallott francia személyiségről. Nevezetesen Bordeaux hercegéről (1810–1883), aki – bár Napóleon egyetlen törvényes fia volt, törvényes utódjaként mégsem kapta meg a királyi méltóságot Franciaországban. Róma korán elhalt királyáról (1811–1832), a francia királyi trónra majdnem feljutott orléans-i hercegről (1810–1842), Párizs grófjáról (1838–1894), aki az 1848-as februári forradalom eredményeként nem tudott trónra lépni, és III. Napóleonról (1808–1873), akit Algír királyaként emlegetnek az „arab királyságról” szóló, meghíúsult álmai miatt. De fordított prózai szövegeket is, például *A Baradlában* címmel Bérczi Károly (1821–1867) költő, író, újságíró a Baradla barlangrendszerének leírásába illesztett novelláját, vagy egy székelypéldát, melyet Kriza János (1811–1875) néprajzkutató és költő, mű-

fordító, erdélyi unitárius püspök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja mesélt.

Szépirodalmi produkciói természetesen sohasem jelentek meg önállóan, hanem néha többször is, vagy nemegyszer folytatásokban elszórva a különböző magyar-német lapokban, mint például a pesti Vasárnapi Újságban, a Magyar Heti Postában, vagy a *Pester Damen Modezeitung*-ban, amelyet 1867-től Szalon-nak neveztek, de az illusztrált Haus- und Familienbuch-ban és a *Hausfreund*-ban is.

Az ilyen oldalakon olyan érdekességek is rejtőzhetnek, amelyek hozzájárulhatnak Eiber költői és kulturális közvetítői imázsának kerekítéséhez. Prózaíróként elbeszéléseket és novellákat írt, például a humoros „*Kettős randevúzás*”-t és a Szép pásztorlány című egyfelvonásos vígjátékot.

Kétszer is foglalkozott a cári Oroszország elleni lengyel felkeléssel 1863-ban, egészen közel az eseményekhez, majd két év múlva az *Iskra*-ban *Vázlatok Lengyelország közelmúltjából* címmel. A történelmi *Iskra*-t akinek valódi neve Władysław Sokołowski volt, *A katasztrofális véletlen*-ben Tarnowsky nevű árulóként írja le, akit lázadásért halálra ítélték.

A *Vázlat a legutóbbi lengyel felkelésből* című írásában a lengyel felkelőket nemes érzelműként ábrázolja. *Május huszonegyediké, avagy a halottak nem térnek vissza!* hátborzongató novella a szabadságharcokból, amely azonban időben és térben egyértelműen nem határozható meg. A sorozatos történetként is megjelent *Az isteni Pietro Aretino* valamint a *Zrínyi kalandja Velencében* című anekdotikus novella Magyarország történelmének egyik nagyjával, a horvát-magyar nemessel, horvát bánnal, I. Ferdinánd király hadvezérével és Szigetvár hőisével, IV. Zrínyi Miklóssal (1508–1666) foglalkozik. Eiber, aki mindig igyekezett verseit különféle kiadványokban nyomtatva láttatni, kapcsolatban állt Johann Nepomuk Vogl (1802–1866) költővel, aki Eiber 1838-as farsangi szezonban játszódó elbeszélését *Történetek a pesti árvírről* címmel adta ki az osztrák *Népinaptár* 1861-es számában, majd 1863-ban ismét megjelentette az *Ungarischen Wochen-Post*-ban.

A szintén teljes egészében Magyarországon játszódó *A pusztán* című novella pedig a bécsi *Thália*-ban jelent meg először az *1863-as zsebkönyv*-ben, majd röviddel utána a *Ungarischen Wochen-Post*-ban, ahol a lábjegyzetben az áll, hogy a császár a „Művészetért és Tudományért Aranyéremmel” tüntette ki a *Thália*-t. Ez azt bizonyítja, hogy a magyar témákat, mint például ezt a kis falu- és vártörténetet, amelyet a forradalom évének eszméi befolyásoltak, nemcsak a németajkú magyarok olvasták, hanem az örökös osztrák vidékeken is, mert ebből ilyen szórakozott módon többet tudhattak meg a magyarokról és országukról.

A jámbor és közkedvelt, tisztelt és szép Panna, Örzse boszorkány nevelt lánya, aki rablóként kivégzett férje igazságos büntetését siratja, és mindenféle mágikus bűvészetet bevet a megélhetés biztosítására. Panna és a csinos grófi testőrhuszár Ferkó, szépségükkel és őszinteségükkel, mintha egymásnak születtek volna, de Örzse kíméletlen bosszúvágyán és az öreg, gazdag és despotikus Y gróf brutalitása miatt meghíúsítják az emberek a bimbózó vonzatmal e két tipikus

magyar fiatal között. A végén Ferkó kétségbeesésében lelövi köszvényes, csúnya, ügyetlen, tanulatlan és antiszociális urát, házvezetőnőjével, az öreg boszorkánnyal együtt, mert a gyönyörű és szelíd Pannát fenyegetéssel és erőszakkal tette feleségévé. Örzse úgy játszotta a kerítőt, hogy szándékosan nem avatkozott be az erőszakba. A gróf, azzal, hogy házvezetőnőjévé tette, már korábban megvette az öreg cselszövő hallgatását, abban a titkos reményben, hogy jobban hozzáférhet Pannához. Okos cselszövéseinek köszönhetően, amelyek Panna megerősökléséhez vezetnek, Örzse még nagyobb befolyásra tesz szert a gróf és háztartása felett, főleg, hogy a gróf végül még vállalja is, hogy feleségül veszi áldozatát.

Egyébként Y gróf egy irodalmi sztereotípiának felel meg, egy erkölcsileg „rusnya magyar mágának” aki a forradalom évétől vált általánossá.

Ebben a sötét novellában egyrészt megjelenik Y gróf a nép kártevőjeként és gátlástalan kizsákmányolóként, másrészt az egyszerű falusi lakosság lázadása a despotájával szemben, a birtok alkalmazottainak elnyomása és elmaradottsága, a falusi kultúra rendkívül valóságghű, de egyben mulatságos képben is bemutatásra kerül. Leírják, amikor a finom úriember megérkezésekor a hintó elakad a diadalkapuvál díszített szegény falu utcájának sarában, és az elégedetlen mágán büntető akciója véget ér, mert „nagy ívben beleesik egy ürüléktócsába, amelyben általában a disznók fürdenek”.

Panna, akit vékony külseje miatt a pletykák magasabb származásának tar-

Márton Éva

tanak, mindössze tizenhat éves volt, amikor beleszeretett a jóképű és jópofa Ferkóba. A fiatal, szomorú özvegy férje meggyilkolása után, – akitől később fia születik – a környék összes rászorulójának jótévőjévé válik.

Ez az Eiber által felhozott irodalmi példa egyértelműen mutatja, hogy egy jámbor és erényes magyar nő képes aktívan és pozitívan formálni környezetét. Mióta azonban Ferkó gyilkos tettét hősi halállal engesztelte ki Ausztria utolsó (valószínűleg az 1859-es) olasz háborújában, a fiatal, nagyon gazdag özvegy azóta is magányos. Itt tehát nagyon optimista jövőképben, a nép szépeiből egy új vezetői osztály emelkedik ki, amely a nép gondjait a magáévá teszi és minden sérelmet megszüntet.

Fordította: FETES KATA

Nagy lépés a szervátültetés terén Malacokat tenyésztene szervátültetésre

Japánban, Amerikában és még több más országban is elsőszámú probléma, hogy egyre több beteg vár szervátültetésre. Vese, szív, tüdő, máj stb. megbetegedések esetén egy egészséges szerv beültetése, a beteg szerv eltávolítása után évtizedekre meghosszabbíthatja a rászoruló életét. Sőt problémamentesen, természetesen orvosi ellenőrzés mellett, szinte teljes, természetes és boldog életet élhetnek.

Azonban az óhajtott szervekre hosszúak a várólisták, mivel kevés a donor. A tudományos kutatók, a laborok azon dolgoznak, hogy állati szervekkel enyhítsék a problémát. Genetikailag a sertés igen közel áll az emberhez. Ezért támadt az az ötlet, hogy emberi szervezettel kompatibilis génmódosított sertéseket tenyészessenek. Japánban egy biotechnológiai cég komoly sikereket ért el ezen a téren. A Meiji Egyetem munkatársai által alapított PorMedTec közleménye szerint: a kísérleti állatokon **10 gént** módosítottak, hogy a szerveik vagy szöveteik emberbe ültetve ne lökődjenek ki.

A nemrég született malacok létrehozásához a kutatásban részt vevő amerikai eGenesis cég biztosította a sejteket októberben, ezeket klónozták, majd egy anyaállatba ültették őket.

Japánban 16 ezren várnak szervátültetésre. A xenotranszplantáció, vagyis állati szervek átültetésének célja, hogy enyhítse az emberi donorok hiányából

fakadó helyzetet és megmentse a világon a szervátültetésre várók millióit.

Egyelőre nem ismert, hogy az újszülött génmódosított malacok szervei beválnak-e xenotranszplantátumként. A cég közölte, hogy amint kicsit megnőnek az állatok, további vizsgálatoknak vetik alá azokat, hogy megfigyeljék a szervek viselkedését. Először majom kísérleteket végeznek és eredményesség esetén emberbe fogják beültetni a modifikált sertés szerveket.

Japánban jelenlegi tervek szerint az 1-es típusú cukorbetegséget gyógyítanák állati inzulintermelő sejtek beültetésével, továbbá magzatok veseelégtelenségén segítenének ideiglenesen beültetett sertésvesével.

Eddig az Egyesült Államokban ültettek be génmódosított sertésszívet súlyos betegekbe, de eddig csak hetekkel sikerült meghosszabbítani az életüket.

Az USA-ban 2 sertésszív-átültetés történt 2 súlyos, életveszélyben lévő ember esetében. A sikeres műtétek után sajnos néhány hét (6–8) múlva mindkét ember elhunyt.

A tudományos kutatások és a megjelent publikációk reményt adnak, hogy az elkövetkező pár évben a genetikailag módosított sertés szervek beültethetőek lesznek az emberi testbe. Sok szervtranszplantációra szoruló beteg vár erre a megoldásra.

PROF. DR. BIRTALAN IVÁN

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: FETES KATA

GEO

A világ leghosszabb sóbarlangja

A jeruzsálemi Héber Egyetem kutatói, Boaz Langford vezetésével, a bolgár Antonija Vljakova és más külföldi önkéntesek segítségével nemrég fejezték be a Holt-tenger déli csücskénél található, kanyargós járatok hálózatából álló Malham-barlang felmérését. Az útvesztő hossza több mint tíz kilométer, ami jóval több, mint az eddigi rekordernek tartott iráni Namakdan-barlang hossza. A Marlham, a világ leghosszabb sóbarlangja.

A mintegy hat kilométer hosszú iráni Namakdan-barlangot cseh és iráni tudósok térképezték fel 2006-ban. Hivatalosan nem tartják számon, hogy melyik a világ leghosszabb sóbarlangja. Erről közmegegyezéssel döntenek a tudósok, miután a feltárt föld alatti rendszer térképét közzéteszik.

A sóbarlangok túlnyomó részben száraz területeken található ritka geológiai képződmények. Közülük csak néhány nyúlik egy kilométernél hosszabbra.

A hatezer kilométer hosszú kelet-afrikai Nagy-hasadék lemeztektonikai mozgásai alakították ki a Holt-tengert és a Szodoma-hegyet. Ezt követően évmilliók áradásai terítették le a mély völgybe a vastag sósórétegeket. A talaj alatti rétegből kipréselődő só néhány kilométerrel a felszín alatt lerakódik és sóhegyet képez, mely évente folyamatosan 1 centimétert nő. A barlangkutatók a járatokban talált fadarabok szénizotópos kormeghatározása alapján tudják, hogy az üreghrendszer közel hétezer éve alakult ki, tehát nagyon fiatal. A barlang vizsgálata az elmúlt 7000 év éghajlatáról és a civilizáció megjelenésének klímamódosító hatásáról is sok információval szolgált.

A Malham-barlang főbejárata közelében áll egy sóoszlop, amelyet az öszösvetségi történet szerint Lót feleségének neveznek.

BBC

A legnagyobb amerikai atomhulladék temető

A transzurán-hulladék az amerikai nukleáris kutatóprogramok legveszedelmesebb mellékterméke, melynek elhelyezése komoly feladat. Ez az uránnál nagyobb rendszámú radioaktív elemekkel (főként plutóniummal) szennyezett tárgyak, textíliák, és föld.

Az amerikai Kongresszus 1979-ben jóváhagyta a Hulladékélválasztási Kísérleti Üzem, a WIPP (Waste Isolation Pilot Plant) létesítését, 1988-ban elkezdték a nukleáris kísérleteket, majd 1999-ben megérkezett az első transzurán-hulladék, a nukleáris fegyvereket kutató és gyártó Los Alamos laboratóriumból.

Az Új-Mexikóban található helyet a stabil tektonikai és geológiai tulajdonságai miatt választották. Az itt található sósíkság a Perm-korszaki tenger többszörös elpárologásával keletkezett. A térség a geológiai stabilitása és a talajvíz hiánya miatt alkalmas erre a célra.

A tárolókamrák 600 méterrel a felszín alatt helyezkednek el. A veszélyesebb RH minősítésű (távírányítással kezelhető) tartályokat a tárolókamrák oldalába

fúrt üregekbe teszik, majd bebetonozzák, míg a kézzel is szállítható CH hordókat egyszerűen leteszik a padlóra. A tervek szerint amikor majd a lerakóhely megtelik, az üreg idővel beomlik és lassan betemeti a só.

Az irányítóközpontban műhold közvetítésével figyelik minden radioaktív szállítmány mozgását. A lerakóhelyhez vezető útvonalakat szigorúan ellenőrzik. Mintegy 25 ezer személy kapott kiképzést arra, hogy riadó esetén mi a teendő.

Nemcsak arra kell azonban ügyelni, hogy a ma élő emberek ne közelítsék meg a helyszínt, hanem arra is, hogy az eljövendő nemzedékek ne tévedjenek oda. Ennek biztosítását verbális és szimbolikus jelek elhelyezésével fogják elérni. Amint a lerakóhely megtelik, egy 11 méter magas és 33 méter átmérőjű dombot emelnek fölé és 128 radarral érzékelhető fémtárgyat, illetve több mágneset tesznek bele geometrikus elrendezésben.

A lerakóhely tágabb, 10 négyzetkilométeres körzetét 8 méter magas gránitoszlopokkal fogják körbevenni, valamint a telep közepére ugyancsak gránit emlékművet helyeznek több nyelvű felirattal és ábrákkal. Két, másik helyen lévő föld alatti kamrába is beírják ugyanezt az információt, amelyet szétküldenek a világ archívumaiba, hogy térképeken is lehessen rögzíteni.

Hőség a halál-völgyben

A világ egyik legforróbb pontja nyáron a Kalifornia és Nevada államok között húzódó Death Valley az Egyesült Államok legmélyebben fekvő és legszárazabb területe.

Itt mérték 1913. július 10-én a legmagasabb hőmérsékletet 56,7 Celsius fokot.

A Nemzeti Park látogató központja közelében levő Furnace Creek-ben álló automata meteorológiai állomás most 111 évvel később ismét melegrekordot jelzett. 54,4 Celsius fokot.

A Pagodakarfiol

A más néven romanesco brokkoliként ismert, a káposztafélék családjába tartozó növény a brokkoli közeli rokona. A dekoratív zöldség tornyos formája szép példája a fraktál jellegnek.

Ez az egyik olyan növény, ami tökéletesen bizonyítja a természet viszonyát a Fibonacci-számsorral.

Ez a számsorozat mely 1;1-gyel kezdődik, a végtelenhez tart, és mindegyik szám megegyezik a számsorban előtte álló két szám összegével. A számsor kiinduló része: 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89... A Fibonacci-számsor így a matematika és a természet közti összefüggés gyönyörű példája.

A pagodakarfiolon kívül ilyen elrendezésűek például a málna szemei, a napraforgó magvai, az ananász pikkelyei, vagy a fenyőtoboz.

MAGYAR VIRTUS

Sok mindent el lehet mondani a 2024-es olimpiáról, de azt, hogy unalmas lett volna, semmiképp. Ez már rögvést az elején kezdett kirajzolódni, hiszen július 26-án a valaha talán legpolarizálabb olimpiái megnyitónak lehattunk szemtanúi. Nyilván nem azért, mert fergeteges hangulat uralkodott Párizsban és egy remekül kiötletelt koreográfia az országok egyes sportolói a Szajrán csónakáztatva mutatta be. Nem is azért, mert soha nem látott méreteket öltve 300 000 nézőt és több, mint 100 államfőt a fokozott biztonsági kockázat miatt 45 000 rendőr 10 000 katonára és 20 000 biztonsági őrré védett. A megosztást a tévéen keresztül is követhető megnyitónak egy olyan része okozta, amiben queer, azaz transznemű személyek az Utolsó vacsora jelenetét elevenítették fel, hedonista, cinikus és sokunk számára becsúszó módon. Hogy az utóbbi években – egyébként helyesen – tanúsított érzékenység a muszlim és zsidó hívőkkel szemben, a keresztények számára nem érvényes, szomorú és sokat elárul a nyugati világ saját identitásának megtagadásáról. A műsor rendezője, Thomas Jolly később arra hivatkozott, hogy nem az Utolsó vacsorát mutatta be a jelenet, hanem az ókori görög, olümposzi istenek bankettjét, és hogy az elfogadás és a ki nem rekesztés fontossága állt előtérben. Legyen bárhogy is, az említett eset zűrzavart keltett. Félreérthető és sértő látszata mindenképpen elkerülendő lett volna és feleslegesen szított sokakban rossz érzéseket.

Szerencsére sportolóink tettek róla, hogy más témáról is beszélgethessünk a 2024-es párizsi olimpia kapcsán. Már az esemény első napján született magyar érem. Muhari Eszter, csupán 21 évesen bronzérmet szerzett párbajtőrben. Ezt követően nagy figyelemmel kísérte mindenki Milák Kristófot. Az érdi úszó esete azért különleges, mert a 2021-es tokiói olimpiai győzelme és többszöri Európa- és világbajnoki címei után a nyilvánosság elől teljesen eltűnt. Sokan Milák hiányzó profizmusát kritizálták, azt feltételezve, hogy nem csak a sajtót érinti teljes mellőzése, hanem a medencét is. A latolgatott kudarc viszont kimaradt, sőt Kristóf 200 méteres pillangóúszásban először ezüsttel, később 100 méteren arannyal cáfolt rá a benne kételkedőkre. Szavak helyett tettek. Hogy az úszás továbbra is a magyar sport egyik zászlóshajója, arról egy bronz mellett Kós Hubert személyében egy további arany is tanúbizonyságot tett, ezúttal 200 méter hátban. Csapatban vívóink és párbajtőrözőink is okoztak számunkra idegölő, de végül annál boldogabb pillanatokat. Míg előbbieket Szilágyi Áron vezetésével ezüstöt szereztek, utóbbiak Siklósi Gergellyel az élen aranyat arattak, felülkerekedve erős dél-koreai ellenfeleiken. Bár érmet nem szerzett a kőkemény kőszegi boksztoló Hámori Luca, történetét mégis érdemes megjegyezni. Először is, mert Hámori volt az első magyar női ökölvívó az ötkarikás játékokon. Figyelemre méltó az is, hogy részvétele annak ellenére jött létre, hogy a 2023 végén kvótát szerző meccsét követően bicepszszakadással hónapokig lábadozott, így lemaradva a rendkívül fontos felkészülési idő javáról. Hogy a 23 éves élsportoló minden nehézség ellenére viszonylag jó formában érkezett Párizsba, az mutatja, hogy az első két meccsét pontozással megnyerte a 66 kilogrammos súlycsoportban, a másodi-

kat egy nála magasabban jegyzett ausztrál ellenféllel szemben. A neheze viszont még csak most várt rá, hiszen a négy közé jutásért az algériai Imane Khelifel kellett megmérkőznie. Khelif neve azért járt a világsajtót, mert kimagasló tesztoszteron szintje van és egy tisztázatlan nemi vizsgálat a férfiakra jellemző X- és Y-kromoszómát vélte nála kimutatni. Ezzel a magát teljes mértékben nőnek valló Khelif kitűnt a sorból és egyesek a kizárását is követelték, a sportban oly fontosnak vélt esélyegyenlőség miatt. A valószínű versenyelőny már a Hámori Lucát megelőző mérkőzés előtt is bebizonyosodott, hiszen egyik olasz ellenfele mindössze 46 másodperc után feladta a rendkívül kemény ütések miatt. Leginkább a Nemzetközi Olimpiai Bizottságot lehetne kritizálni, hiszen nem vizsgálták ki és tisztázták az esetet, így Imane Khelifnek és ellenfeleinek egyaránt csak az oda-vissza vádaskodás maradt. De vissza a sporthoz. Hámori Luca, mint várható volt, kikapott algír ellenfelétől (aki később végül a dobogó legfelsőbb fokára állt). Mind a három menetet végig boksztolva, hősiesen küzdve, pontozással csak kis különbséggel kapott ki. Bátorságából, rendkívüli állóképességéből és fel-nem-adásából mindannyian példát vehetünk és okkal reménykedhetünk benne, hogy Luca a magyar női ökölvívás leendő csillaga. De egy ilyen csillagunk mindenképpen született már Párizsban. Gulyás Michelle, 23 éves, civil életben főhadnagy rendőrnnyomozó az egyik legösszetettebb sportágban, öttusában (lovaglás, vívás, lövészet, úszás, terepfutás), az olimpia zárónapján, augusztus 11-én megszerezte a játékok utolsó magyar (arany)érmét. Az, hogy az „Isten áldd meg a magyart” Versaillesban hangozhatott el, a versenyszám helyszínén, a történelem különleges fintora és honfitársaink szereplésének méltó lezárása. A magyar delegáció összesen 19 érmet szerzett, 6 aranyat, 7 ezüstöt és 6 bronzot és ezzel az éremtáblázat 14. helyén végzett (1. USA, 2. Kína, 3. Japán).

BÖLCSKEY-MOLNÁR DÁVID

BOTOS FERENC

TÉRIDŐBEN

Mielőtt

meg kellene gyónni, igen
a görcsbe rándult rovarlábakat
egy gerinctört madár kihunyt szemeit
meg kellene gyónni, egyszer, igen
mielőtt végképp este lesz

Azután

aznap reggel az ágyon feküdt
semmibe merevült szemeit látom
azóta is
azután csak a halottszállítók
lépteinek dobbanásai a lépcsőházban

BAZSÓ ÁDÁM

Aura

Hervadó virágok
Illatát iszom
Míg az est homálya
Forr a nárciszon.

KOLORATÚRA

Szín, forma, lendület – ezek közösünk meghatározó jellemzői, ami pedig bennünket összeköt: az írott szó szeretete.

Harmincegy képzőművész több, mint két évtizede a Napsugár és Szivárvány gyermekirodalmi lapok oldalain. Esetenként időben még messzebbre nyúlunk vissza, hogy a gyűjteményünk iránt érdeklődőnek hűséges rajzolóinkról teljesebb képet mutassunk.

Volt egyszer egy Napsugár, kezdhetnénk a hatvanhat esztendővel ezelőtt indult történetet, de az nem volna valószínű indítás, hiszen az említett fórum javában létezik, mint ahogyan negyvenhárom éves társa, A Haza Sólymai kényszerneven indult Szivárvány is, és amellet, hogy kortárs magyar gyermekirodalmat lopnak a nem csupán kiskorú olvasók szívébe, a lapok mindenkor

szerkesztősége igazi alkotói műhelyként, kép-szóveg laboratóriumként szolgál pályakezdő és befutott szerzők, képzőművészek számára.

Változó térképeken elszórt szülőfaluk, szülővárosok, változatos lakcímek, tartózkodási helyek, barangolások, tanulmányutak a szűkebb és tágabb univerzumban – eme lehetséges terep metszéspontjában villódnak az itt fellapozható illusztrációk. Aki a katalógusban felsorolt képzőművészek életrajzát olvassa, elcsodálkozhat, hogy egyazon alma mater hányféle néven szerepelt intézményes formában az elmúlt ötven évben, vagy azon, hogy hányféle életút hányféleképpen vezette alkotóinkat eme katalógus lapjaira.

Képzőművészeti technikák kavalkádjá is e gyűjtemény, híven mutatja azt, hogy illusztrálni gyakorlatilag bármilyen mó-

don lehet, amennyiben a művész ura a technikának. Grafikától a pasztellen és monotípián át a tusrajzig, akvarellig, a papír- vagy textílialapú kollázsig és a digitális rajzig, festészetig sok mindenre bukkanhatunk. Erős, fekete vagy színes kontúrok, elfolyó színfoltok, hajló vagy szálkás vonalak, markáns vagy lehetfinom satírozás, álomszerű vagy épp a karikatúrák világához közelítő tálalás – mint ahogyan a jazzben, úgy tűnik itt is bármi megtörténhet, feltéve, hogy mögötte hiteles művészi képzelőerő áll.

Gyűjteményünk bevallottan történeti, dokumentarista jellegű: olyan közösség mutatkozik itt be, melynek tagjai hosszú időn át hajlandóak voltak alkotássá nemesíteni a szemlélődéssel, képalkotással töltött időt, akik hajlandóak voltak adott szöveg szálaiktól gúzsba kötöten teremteni. Ihlet ihlethez kapcsolódik az itt bemutatott illusztrációk mindenikében, mégpedig úgy, hogy kép és szöveg egyensúlyban áll, egymást segíti, a forma, a szín olvasni hívja a bámulót, a szöveg képzelődésre csábítja az olvasót.

A sikeres illusztráció a bátrak műfaja, azoké, akik tudják, hogy a jó képnek a szövegtől el kell rugaszkodnia, és azoké, akik ugyanakkor ismerik a határt, amin túllépve a kép az ihlető szövegtől már elszakad. A bemutatkozó alkotók érdeme nem feltétlenül az egyszeri mű, hanem az időben megvalósuló alkotói ív, az őket a két gyermeklaphoz fűző hűség. Hűség a szóhoz, az anyanyelv és a művészet megszerettetésének ügyéhez, mert végső soron ez fűzi össze mindazokat, akik közvetlenül, illusztrátorként, és közvetve, a két gyermeklap szerzőiként e kiállítás anyagát létrehozták.

LÁSZLÓ NOÉMI

Venczel János

BAZSÓ ÁDÁM

Kísértének mindörökké

Örökös vitaminhiány
„A modern élet átka”
Vemhes szemmel vágunk át
Az árnyas palotákba
Mozdulatlan oligarchák
tetemei néznek
Halottak és így is inkább
szellemet idéznek.
Egykor talán közös jövőnk
Semmivé tört testét
Kísértének mindörökké
vérbe fojtott esték
Előttünk az út a
sötét labirintus foglya
Ám a húnyó tüzek lángja
Mégis beragyogja.

„Vegyes felvágott”

Bizonyára kicsit furcsán hangzik, ha egy recenzióknak ilyen címet ad a könyvet ismertető és talán akad, aki úgy véli ebből a két szóból, hogy valami gyengécske, felesleges írásokat tartalmazó kötetről akar „sommás véleményt alkotni a bíráló”. Meg kell nyugtatnom mindenkit, nem erről van szó.

Arday Lajos nemrég napvilágot látott könyve – Jugoszlávia és utódállamai A délvideki magyarság – ugyanis alcímével – Tanulmányok, helyzetjelentések, javaslatok 1918-1981-1991-1995-2001 – megmagyarázza a „vegyes felvágott” kifejezés tartalmát.

A szerző a magyar kisebbségek történetének kitűnő ismerője. Tudományos pályafutása és részben politikai pályafutása során alapos ismereteket szerzett a nevében nem egy esetben módosuló délszláv állam történetéről, politikai rendszeréről, a kisebbségekkel kapcsolatos politikájáról és mindazon belső feszültségekről, amelyek a titói, majd a Tito utáni Jugoszláviát feszítették.

Arday Lajos ezen délszláv államnak a történetébe enged bepillantást írásaival. Az írások, amint jeleztem, vegyesek. Tanulmányok, feljegyzések, bizalmas tájékoztatók. Utóbbiak egykoron a mindenkori magyar politikai vezetés különböző szintjein mozgók számára készültek, de ma már történelmi források. Arday Lajost

pedig a források mindig is érdekelték. Így volt ezekkel az egykori Brit Birodalom, Nagy-Britannia Egyesült Királyság esetében is, hiszen a másik szívéhez közelálló terület az említett volt.

Arday Lajos azon a területen is fontos munkákat tett közzé, amelyek segítetik eligazodni az érdeklődőket egy valamikori világbirodalom történetében, de számomra – és talán valamennyiünk számára – fontosabb, ha arról olvashatunk miként és hogyan éltek és élnek meg napjainkban magyarságukat, azok, akik 1920 és 1947 után magyarokként más államok „kényszerállampolgárai” lettek.

Arday Lajos -- számomra legalábbis úgy tűnik – kisöprötte az íróasztala jelképes fiókját és minden abban található, a jövő kutatói számára segítséget adható írást közreadott. Azt mondta nekem a közelmúltban, hogy ezzel a kötettel befejezte a „söprést” – ezt a kifejezést én használok most, ő nem mondta –, mivel már mindent közreadott.

A kérdés mindössze az, hogy valóban így van-e? Lehet, hogy lappang még néhány tanulmány, elemzés az asztalának fiókjában? Ha igen, ossza meg velünk!

Arday Lajos: Jugoszlávia és utódállamai A délvideki magyarság Tanulmányok, helyzetjelentések, javaslatok 1918 – 1981 – 1991 – 1995 – 2001. Budapest, 2024. Könyvpont Kft. 335 old.

SZAKÁLY SÁNDOR

Bojtos fémtoll

Tépelődés Nánó Csabáról (1962–2024)

Csak nagy késéssel, de szerencsére még a kézbesítés lejártá előtt vettem kézhez azt az ajánlott levelet, aminek a feladójáról nem tudtam következtetni senkire. Kibontva meglepett a küldemény tartalma, ugyanis csupán a behatárolt időből volt megtudható, hogy Nánó Csaba pályája véget ért. A levélből diszkrétan csomagolt aranybojtos fémtoll csilant elő, ami nagyon személyes, irodalmi üzenetként fogható fel, nem tudva, milyen szándék készítette a feladót arra, hogy a Bécsi Naplónak is megküldte ezt a rejtélyes emlékeztetőt.

Időközben sikerült kideríteni, hogy Papp Geraldine-Réka feladó Nánó Csaba felesége, aki utólag közölte Martos Péter szerkesztőtársunkkal, hogy „a kis lap meg a toll könyvjelző, egyben érte-

sítés és emlék. Nem akartam klasszikus gyászjelentést csináltatni, az olyan rideg és sablonos.” Nem is felelt volna meg Csaba természetének. „Ő egy nagyon szerény, diszkrét ember volt”, írja Réka. „Nagyon tartott az intimitásához.”

Épp ezért bíztak olyan sokan benne. A valóságos Nánó Csaba az Erdélyi Napló szerkesztője volt, egy sor életút-kötetet publikált ismert személyiségekről, és közöttünk virtuális személyként a Bécsi Napló munkatársaként volt jelen; a lap rendszeres küldésével jeleztük, hogy számon tartjuk és számítunk rá. Halálával más szintű és összetételű kapcsolaton keresztül emlékezünk rá, arra gondolva: látjátok testvérek ennyi az élet... Valóban ennyi?

Nem! Nánó Csaba azt vallotta: „...mindenen túl a minden jön el.” -de-

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

„A Napsugár 67, a Szivárvány 44 éve biztosít hónapról hónapra új verseket, meséket, ismeretterjesztő tartalmakat az Erdélyben és szerte a világon magyarul olvasó gyerekeknek.” (László Noémi, főszerkesztő) A Szivárvány óvodás kortól iskolakezdésig kíséri a kisebbeket; a Napsugár pedig leginkább a már olvasó gyermekekhez szól, 4–5. osztályig.

A szövegek mellett – A rajzok, a képek első pillanattól, a legelső lapszámtól kezdve segítettek a látás „finomításában”, a látvány kultúrájának kialakításában a gyermekeknek. És ez a vizualításra-nevelés, a Napsugár folytonos hét évtizedes nevelő munkája, utólag a Szivárványéval kiegészülve, ma már a sokadik nemzedéknek segít tájékozódni a képi ábrázolások világában.

A 21. század első negyedéből, annak „terméséből” válogat a Koloratúra, az illusztrátorok bemutatásával, és a kört tovább szűkítve, jelenleg a Bécsi Napló. Iskolakezdekéskor, művelődési hagyományaink jegyében, érdemes a gyermeki világ felé forduló figyelem és szeretet képi szépségeire újra és újra rácsodálkozni.

A képzelet szárnyán (is) száll a kis-lány **Bak Sára** hintáján, **Fazakas Csilla** az otthon varázslatot teremtő hangulatába vezet, **Guba-Kerekes Zsuzsa** rajzából mintha a madárhang is megszólalna, kizengene. **Jánosi Andrea** madártávlathoz látatja a Várost, **Márton**

Éva munkás felhőjárója az eget takarítja, a napot, és mintha neki integetnének **Müller Kati** léghajójának utasai. **Orosz Annabella** csupa hajlékonyság-emberkéi táncra perdülnek. Lentről, fűközelből nézi a világot **Pojum Edit** két kis átszellemült állatkája, **Székely Géza** derűs városháza-rajzán a városi világ és a népmeséké fonódik egymásba, **Szilágyi Tosa Katalin** családi képen eldönthetetlen, hogy édesanya vagy a tanítónéni a gyermekek társa, **Starmüller Boróka** egy századdal korábbi áhítatba ringat, **Vass József** rajzán a szépséget fésüli, ragyogja be a Nap, **Venczel János** keleties színpompája pedig irodalmi előképeket sejtet...

Néhány hangulat a többezerből, a látvány-rendetegből, amely át- és átítatja a két gyermeklap – művelődésünk leghosszabb életű, s elkötelezettségéből örökfiatalos lapja – minden számát és oldalát. Iskolakezdekéskor mivel is lehetne legtermészetesebben köszönteni az említett és a jelen lapszámból, sajnos, kimaradt művészeket együtt: megérdemelt elismerésükkel. Gyönyörű munkát végeztek, nehéz és derűsebb időkben egyaránt. Töretlen hittel, folyton reményt sugallva, és rejtett szeretettel rajzolták, festették a gyermeki lelket megragadó csodát: az átéltető világ álmát...

Testvér-illusztrációikkal együtt mind gyönyörű munkák a megragadható csodáról: az átéltető világ álmáról...

LENGYEL FERENC

Campona régisége Nagytétény újdonsága

(Megkésett jelentés)

A jelenből a jövőbe tekintő embert is képes lenyűgözni a múlt. Különösen így van ez Nagytétényben, ahol a történészek múltat idéző feltárásának következtében új kiállítóteret hoztak létre az utóbbi időben megújultan terjeszkedő Magyar Nemzeti Múzeum munkatársai. A Száraz-Rudnyánszky barokk kastély közvetlen szomszédságában lévő, egykori gyümölcsös területén létesült régészeti park kiállítóterében római kori emlékeket mutatnak be a „Campona Victrix – Győzedelmes Campona” kiállítás keretében. A látogatók régészeti feltárás eredményeként képet kaphatnak a 2-3. századi táborban, majd a 4. században itt létesült erődben állást foglaló lovas íjász segédcsoport életéről. Ahol Kr. u. 322-ben birodalmi jelentőségű csatát nyert a szármatákkal küzdő I. (Nagy) Constantinus császár.

Az egykori uradalmi istállóból korszerűen felújított látogatóközpontban bemutatott, gazdag történelmi tudás birtokában feliratozott leletek, makettek, 3D rekonstrukció, filmek és műtárgymásolatok vezetnek megtekintőiket a település római kori múltjába. Az MNM megvásárolható kiad-

ványai bővebb tájékoztatást nyújtanak az érdeklődőknek.

Budafok-Tétény – a közművelődés és a művészetkultúra egyik fellegváraként, mint Karsay Ferenc, a XXII. kerület polgármestere kijelentette a megnyitó alkalmával – örömmel fogadta az MNM hasznos kezdeményezésére megvalósult új kiállítóteret, hiszen az a helytörténet részeként hozzájárul a diákok történelmi ismereteinek bővítéséhez. Amint Németh Zsolt országgyűlési képviselő, a parlament külügyi bizottságának elnöke megnyitóbeszédében utalt rá, a limes menti Campona castellum határvédelemben betöltött fontos szerepe kétségszövegbevonhatatlan, Marcus Aurelius stratégiája napjainkig példaadó a problémákat hatékonyan megelőző vezetői stílushoz. A sokak áldozatos és elszánt munkájának összefogásával megvalósult régészeti látlat méltó helyet biztosít az ismeretszerző emlékezésnek. L. Simon László, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója elmondta, hogy rendkívül sok történelmi értékkel bíró tárgyi emléket őriznek a múzeum raktáraiban, amelyek bemutatására igyekeznek alkalmas helyszíneket teremteni, mint például a Nagytétényi Kastély-

múzeum kihasználatlan épületrésze is gondolkodik e tekintetben.

A széleskörű állami és helyi támogatásnak köszönhető létesítmény kitűnő helyszíne annak is, hogy a múzeumpedagógia keretében a diákok alaposabban megismerkedjenek a római kor Pannónia részét képező helytörténeti kincseivel, tárgyi és szellemi hagyatékával. A családi programokhoz szívesen ajánlható múzeumlátogatás, a régimúltat idéző kőtár (lapidárium) megtekintése mellett játszótér biztosítja a gyerekek szórakozását. A nagy homokozóban található, fából készült erőd és a rugós falovacska segítségével akár hős római harcosoknak képzelhetik magukat a játszadó csemeték. Sőt! A kiállítóterben felvehetik az egykori római legionáriusok öltözetét, felügyelettel kipróbálhatják fegyvereiket.

A régész-múzeológusok a tervek szerint folytatják a hatalmas terület kutatását; ám máris látványos változás, hogy az évtizedekig elhanyagolt, gazos terület megszépülve, múzeumi látlat helyszíneként szolgálja a régiségek és az elmúlt korszakok iránt érdeklődők szellemi igényeit.

ZSIRAI LÁSZLÓ

Bánffy Miklós és a soproni népszavazás

Talán nem sántít túlságosan a hasonlat, ha az erdélyi származású főurat a kassai polgárral hasonlítjuk össze, már ami utóéletüket illeti. Márai Sándort tulajdonképpen halála után fedezték fel újra és került be ismét az irodalmi köztudatba. Sok évtizedes feledés után jutott Bánffy Miklós (1873–1950) is az elismerés megérdemelt fokára. Ma már minden irodalomtudománnyal foglalkozó számára ismert és elismert név, mint író és színházrendező, habár utóbbi szerepe, ha sikeres volt is, nem volt tartósan eredményes, éppen ezért ebbéli foglalatosságát inkább életrajza csorbítatlansága miatt tartják számon.

Mi az tehát, amivel kiérdemelte a halhatatlanságot? Akaratlanul is a török kor emlékiróira kell gondolnunk, akik meghatározó képet festettek korukról (a sok helyett érjük be ezúttal Istvánffy Miklós nevével). Bánffy Miklós emlékirataival koronatanúként vall a korról, amelyben élt. Mindegyik új kiadásként jutott el az olvasóhoz a rendszerváltozás után: Huszonöt év (1945), 1993, 2017; Erdélyi történet I–III. (1934–1940), míg Emlékeimből c. munkája 1932-ben íródott. A Tóth Imre és Török Balázs szerzőpáros jóvoltából, – akik ugyan nem mondtak le Bánffy Miklós egész életének áttekintésétől –, ezúttal a másfél évig (1921. április 14. – 1922. december 29.) hivatalban lévő külügyminiszternek a burgenlandi kérdésben betöltött szerepét teszik vizsgálódásuk tárgyává. Vállalkozásuk több szempontból sem volt könnyű, száz év elteltével szinte újra hozzányúltni a könyvtárnyi irodalmat magában foglaló kérdéshez. Ezt a kihívást elegánsan oldották meg, mivel csak a legszükségesebb vonásokban idéznek fel ismert dolgokat.

A második vonatkozás bár hozzáállásában újszerű, végül is nem sikerült kettéválasztaniuk a harmonikus párosnak tekintett, Bethlen István kormányelnököt és az általa külügyminiszteri székbe került Bánffy Miklóst. A Burgenland-kérdés megoldásáról van szó, amelyben elválaszthatatlan mindkét személy szerepe, olyannyira, hogy szinte kibogozhatatlan, melyikük mivel járult a kiút megtalálásához. Amennyiben mégis fontosnak tartjuk ennek a lenyűgöző könyvnek tematikai boncolását, az abból adódik, hogy Bánffy Miklós tapintatos diplomáciájával, meggyőző magatartásával és tárgyalókészségével hogyan segítette révbe a Népszövetségbe jutással a teljesen elszigetelt Magyarországot. Ennek tétje forgott kockán 1921-ben, amikor a cseh korridor-elképzelés is bonyolította az amúgy is kilátástalannak tűnő helyzetet. Bánffy Miklós megtalálta kiszemelt tárgyalófeleihez az utat s tárgyalásaiban, ha esetleg többre nem is, megfontolásra készítette legtöbbjüket.

Az adott körülmények között újszerű volt Bánffy hozzáállása, amennyiben meggyőzően vallotta a realitás elvét, ez pedig az volt, hogy Magyarország feltétlenül elfogadja a trianoni békeszerződést, enélkül ugyanis nem voltak hajlandók tárgyalni az antant képviselői. Ugyanakkor magyar oldalon eléggé berzenkedtek ellene, megalkuvónak tartott

engedékenysége miatt. Végül is mesterien sikerült nyugvópontra juttatni Burgenland és a hozzá kapcsolt délszláv megszállás kérdését. Az egyiket szinte kijátszva a másik ellen, délen visszavonultak a szerbek, „Sopronért Burgenland” felvetéssel megtalálták a megoldás kulcsát: amennyiben az osztrák fél ejti Sopron és környékére támasztott igényét, a magyar fél pedig ezzel szemben lemond Burgenlandról. Ez így történt, megtoldva a népszavazással, de nélküle is rendbe jöttek volna a dolgok. Igaz, a különben izgalmasnak ígérkező népszavazás kimenetele annyira meggyőző és egyöntetű, hogy nem képezheti vita tárgyát.

Bánffy Miklós külügyminiszterkénti tevékenységének elemzése újszerűen hat, és színesíti, gazdagítja a burgenlandi kérdés vonatkozásában eddigi ismereteinket. Hasznossága mellett feltétlen érdeklődésre számítható olvasmány. Két kritikus megjegyzés mégis ide kívánczok: a szövegszerkesztésben több helyütt megszakadt mondat szerkesztésre bukkan az olvasó; a másik a képmelkéletek minősége. Sok helyütt zavaróan hatnak a túlsötét felvételek, amiken biztosan javítani lehetett volna, igénybe véve a modern technikát.

Bánffy Miklósnak a képzőművészetek világába sorolható karikatúráinak közéleti biztosa eredeti ötlet, bizonyítva alkotójuk sokoldalúságát. Róluk tudni kell, hogy szerzőjük jobbára tárgyalási „üresjárataik” rajzolta meg politikai kortársait.

Tóth Imre – Török Balázs: A népszavazás külügyminisztere Bánffy Miklós (1873–1950). Soproni Múzeum, Sopron, 224, 220 oldal.

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.

Web: www.kozpontiszovetseg.at

<https://www.becsinaplo.eu>

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich.

A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellar Judit (Genf), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovácsné Németh Mária (Győr), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Lengyel Ferenc, Martos Péter, Másréti Kató Zoltán, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSÁK:

Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), Csinta Samu (Köszvár), Cs. Varga István (Eger), Fried István (Budapest), Friedrichné Iregy Annamária (Hamburg), Katona András (Szeged), Keszég Kornél (Berlin), Máté László (Kassa), Nagymihály Zoltán (Budapest), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rumpler Diána (Bécs), Szabó Zsuzsa (Bécs), Szemes Péter (Kaposvár), Tomó Margaréta (Szabadka), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., IBAN: AT57201110000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 20,- Euro, Magyarországon 5500,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew Rekey, Oakland, CA
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237

Hollandiában: Deuten-Makkai Réka

E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com

Tel.: 0031 6 144 250 84

IBAN: NL81 INGB 0002304058

Kanadában: Pannonia Books Ltd., Toronto,

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcban: Ria Meszlényi, Basel,

E-mail: ria.meszlényi@gmail.com

Tel.: 061 331 11 38, Mobil: 076 468 05 20

PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825

5, BIC: POFICHBEXXX

Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24

Skärholmen, Box 176. PlusGiro Nr.: 756987-4.

Szerbiában: Tomó Margaréta

E-mail: margareta.tomo@gmail.com

Szlovákiában: Benyák Mária

E-mail: mariabenyak@gmail.com

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat (fájlokat) nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda

H-9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.

Kellemes időtöltést kínál télen-nyáron a Csorna melletti Áldos Panzió Farádon.

H-9321 Farád, Győri út 18.
Tel./Fax: 00 36/96 535 000
E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

N-MOBIL
POLSTERREINIGUNG&REINIGUNG

Takarítási Szolgáltatásaink:

- Kárpittisztítás
- Szőnyegtisztítás
- Általános takarítás
- Privát házak/lakások takarítása
- Apartmanok takarítása
- Airbnb lakások takarítása
- Tárcsagépes padló és csempetisztítás
- Irodák takarítása
- Szépségszalonok tisztítása

0660 19 32 182

Készült a Magyar Kormány Támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKARSÁG

BETHLEN GÁBOR
Állap

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes